

Musiqi 4

LAVIHƏ

METODİK VƏSƏİT

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

*Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin,
sözləri Əhməd Cavadındır.*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadیرiz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!

LAYIHƏ

OQTAY RƏCƏBOV
NAZİM KAZIMOV
YEGANƏ AXUNDOVA

Ümumtəhsil
məktəblərinin

4

-cü sinfi üçün

Musiqi

fənni üzrə dərsliyin

METODİK VƏSAİTİ

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
tahsil_az@yahoo.com və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığa görə övvəlcüdən təşəkkür edirik!

MÜNDƏRİCAT

İzahat vərəqi	3
Fənn üzrə məzmun standartları	6

I BÖLMƏ. AZƏRBAYCAN XALQ MUSIQISI

1. Azərbaycan xalq musiqisi janrları	7
2. Azərbaycan xalq mahnıları	8
3. Azərbaycan xalq rəqsləri	9
4. Azərbaycan xalq rəqsləri	10
5. Azərbaycan aşiq musiqisi	11
6. Azərbaycan aşiq musiqisi	13
7. Azərbaycan klassik muğamları	14
8-9. Zərbi-muğamlar	15

II BÖLMƏ. AZƏRBAYCAN VƏ DÜNYA XALQLARININ MUSIQISI

10. Niyazinin «Qaytağı» simfonik əsəri və «Ləzginka» ləzgi xalq rəqsi	16
11. Azərbaycan xalq musiqisi rus bəstəkarlarının yaradıcılığında	17
12. Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığında ərəb xalq musiqisi	19
13. Azərbaycan bəstəkarının yaradıcılığında Orta Asiya səhralarının təsviri	21
14. Azərbaycan bəstəkarı və Çin ladi	22
15-16. 6/8 metrik ölçüsü və Şərq musiqisi	23

III BÖLMƏ. DÜNYA XALQLARININ MUSIQISI ARASINDA KEÇİLMƏZ SƏRHƏDLƏR YOXDUR

17. İohann Sebastyan Bax və Azərbaycan muğamı «Bayatı-Şiraz»	25
18. Rus bəstəkarı Dmitri Kabalevski və yapon xalq mahnısı	26
19. Rus bəstəkarı Nikolay Rimski-Korsakov və Şərq musiqisi	28
20. Mixail Qlinka və ispan musiqisi	29
21. Vals Avropa və Azərbaycan musiqisində	31
22. Marş Avropa və Azərbaycan musiqisində	32
23. Qara Qarayev və Afrika zəncilərinin musiqisi	34
24. Pyotr İliç Çaykovski və dünya xalqlarının musiqisi	35
25. Novruz bayramı və musiqi	37

IV BÖLMƏ. BƏSTƏKAR, İFAÇI, DİNLƏYİCİ

26. Bəstəkar və musiqi	38
27. Bəstəkar və mahnı	39
28. Bəstəkar və romans	41
29. Bəstəkar və operetta	42
30. Bəstəkar və opera	44
31. Bəstəkar və simfoniya	45
32. Bəstəkar və balet	47
33. Bəstəkar və xalq musiqisi	48
34. Keçilmiş mövzular üzrə təkrar	50

Keçilmiş mövzularla əlaqədar musiqi repertuarı	51
Musiqi lüğəti	78
Ədəbiyyat siyahısı	79

LAYIHƏ

İZAHAT VƏRƏQİ

«Musiqi» fənninin əsas məqsədi məktəblilərdə müəyyən bilik, bacarıq və vərdişlər yaratmaq, onların yaradıcılıq qabiliyyətlərini, ümumi mədəniyyət və mənəvi keyfiyyətlərini inkişaf etdirməkdir. Musiqi müəllimi tədrisə yaradıcı yanaşmaqla istiqamətverici, əlaqələndirici, məsləhətçi rolunda çıxış edir. Məktəblilər isə tədqiqat aparır, biliklərini tətbiq və təqdim etmək bacarıqları göstərirlər.

«Musiqi» fənni üzrə dərslük komplekti dərslük və müəllim üçün metodik vəsaitdən ibarətdir. **Müəllim üçün metodik vəsaitdə** hər bir dərslük mövzusu, məzmun standartları, integrasiya, iş üsulları, gündəlik planlaşdırma nümunələri, qiymətləndirmə cədvəli, eyni zamanda musiqi repertuarı öz əksini tapmışdır.

Müəllim məktəblilərin biliyini, qavrama qabiliyyətini və yaş xüsusiyyətlərini nəzərə almalı və əyani, texniki və köməkçi vəsaitlərdən səmərəli istifadə etməlidir. Şagirdlərin biliyinin qiymətləndirilməsi zamanı «5» ballıq qiymət sistemindən istifadə etmək olar. Bu zaman göstərilən meyarları nəzərə almaq lazımdır: musiqinin ifası (mahnının ifası, sadə musiqi alətlərində çalma); sual-cavabla mövzunun əhatə olunması; yeni ideya və təkliflərin irəli sürülməsi; əməkdaşlıq, qrup işində fəallıq və təşəbbüs göstərilməsi; problemin həllinə yaradıcı yanaşma, ümumiləşdirmə bacarığı, təqdim etmə və s.

Hər bir məzmun vahidinin sonunda məktəblinin nailiyyətlərini yoxlamaq üçün yazılı, şifahi və musiqili testlərdən istifadə etmək məsləhət görülür.

Dərslükdə məlumatlar, illüstrasiyalar, bəstəkarların portretləri, mahnıların mətni, «Musiqi lüğəti», sual və tapşırıqlar verilib.

Hər bir dərslədə aşağıda verilmiş qiymətləndirmə və şagirdlər üçün özünüqiymətləndirmə cədvəllərindən istifadə etmək olar:

QIYMƏTLƏNDİRMƏ CƏDVƏLİ

Nö	Meyarlar / Qrup	I (zəif)	II (orta)	III (yaxşı)	IV (əla)
1.	Öz fikrini ifadə edir				
2.	Musiqi nümunələrini fərqləndirir				
3.	Mövzu ilə əlaqədar nəticə çıxarır				
4.	Təqdimat edir				
5.	Mahnı melodiyaalarını təmiz oxuyur				
6.	Musiqiyə uyğun rəqs edir				
7.	Mahnının xanə ölçülərini müəyyən edir				
8.	Majorda və minorda oxuya bilir				

Müəllimlər əlavə meyarlar seçə bilər.

ÖZÜNÜQIYMƏTLƏNDİRMƏ CƏDVƏLİ

	Qiymətləndirilən dəyərlər	Razıyam	Qismən razıyam	Razı deyiləm
1.	Qoyulmuş mövzu mənim üçün maraqlıdır.			
2.	Dinlənən musiqi nümunələrində oxşar və fərqli cəhətləri ayırd edə bilərəm.			
3.	Sual və tapşırıqlar vasitəsi ilə öyrəndiklərimi bir daha təkrarlayır və genişləndirirəm.			

Vəsaitdə verilən musiqi parçalarının seçimində müəllimlər tam sərbəstdir. Onlar dərslərdə istifadə olunan musiqi parçalarını şəraitdən asılı olaraq istədikləri kimi seçə və ona uyğun olaraq təchizatı dəyişdirə bilərlər.

Dərs	Dərslərin mövzusu	İfa olunan mahnıların və dinlənəcək musiqi nümunələrinin adları	Musiqi əsərlərinin müəllifləri
1.	Azərbaycan xalq musiqisi janrları	«Bağçada gül» «Laylay»	Azərbaycan xalq mahnısı Azərbaycan xalq mahnısı
2.	Azərbaycan xalq mahnıları	«Naxçıvan» «Piyada Koroğlu»	Məmməd Cavadov, Hüseyn Əzim Azərbaycan xalq mahnısı
3.	Azərbaycan xalq rəqsləri	«Uzundərə» «Dərçini» «Məşədi İbadın mahnısı» «Rüstəm bəylə Məşədi İbadın dueti»	Azərbaycan xalq rəqsi Azərbaycan xalq rəqsi Üzeyir Hacıbəyli Üzeyir Hacıbəyli
4.	Azərbaycan xalq rəqsləri	«Məktəbə» «Yallı»	Qəmbər Hüseynli, Nəriman Həsənzadə Azərbaycan xalq rəqsi
5.	Azərbaycan aşiq musiqisi	«Yaşa, Azərbaycan» Azərbaycan aşiq musiqisi «Aşıqsayağı»	Səid Rüstəmov, Səməd Vurğun Üzeyir Hacıbəyli
6.	Azərbaycan aşiq musiqisi	«Laçını» Qara Qarayevin III simfoniyasından bir parça	Azərbaycan aşiq mahnısı (aşiq Hüseyn Saracı) Qara Qarayev
7.	Azərbaycan klassik muğamları	«Hicaz» təsnifi «Azərbaycanım»	Azərbaycan klassik muğamı Rauf Hacıyev, Ənvər Əlibəyli
8-9.	Zərbi-muğamlar	«Qarabağ şikəstəsi» «Azərbaycan yaşayır»	Azərbaycan xalq musiqisi Oqtay Rəcəbov, Rafiq Yusifoğlu
10.	Niyazinin «Qaytağı» simfonik əsəri və «Ləzginka» ləzgi xalq rəqsi	«Qalada yatmış idim» «Qaytağı» «Ləzginka»	Azərbaycan xalq mahnısı Niyazi Ləzgi xalq rəqsi
11.	Azərbaycan xalq musiqisi rus bəstəkarlarının yaradıcılığında	«Ninni» «Türk fraqmentləri»	Azərbaycan xalq mahnısı M.İppolitov–İvanov
12.	Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığında ərəb xalq musiqisi	«Fortepiano və simfonik orkestr üçün konsertdən bir parça» «Bənövşə» «Qaladan qalaya» (III sinifdə var)	E.Nəzirova, F.Əmirov Azərbaycan xalq mahnısı (not yazısı Fikrət Əmirovundur) Azərbaycan xalq mahnısı
13.	Azərbaycan bəstəkarlarının yaradıcılığında Orta Asiya səhralarının təsviri	«Karvan» simfonik lövhəsi «Şəfəq sökülərkən»	Soltan Hacıbəyov (not yazısı Üzeyir Hacıbəylinindir)
14.	Azərbaycan bəstəkarı və Çin ladi	«Çin gözəlinin rəqsi» «Məktəblilərin sülh haqqında mahnısı»	Qara Qarayev Qara Qarayev, Zeynal Cabbarzadə
15-16.	6/8 metrik ölçüsü və Şərq musiqisi	«Yeni il» «Mavriqi» «Bir quş düşdü havadan»	Musa Mirzəyev, Hikmət Ziya Özbək xalq rəqsi Azərbaycan xalq mahnısı (işləyeni Üzeyir Hacıbəyli)
17.	İohann Sebastyan Bax və Azərbaycan muğamı «Bayatı-Şiraz»	«Bayatı Şiraz» muğamından «Bərdaş» «Re minor Tokkata və Fuqa» (orqan üçün) «Bulaq»	Azərbaycan klassik muğamı İohann Sebastyan Bax Səid Rüstəmov, Mirmehdi Seyidzadə

18.	Rus bəstəkarı Dmitri Kabalevski və yapon xalq mahnısı	«Albalı» «Yapon xalq mahnısı mövzusunda variasiyalar» (fortepiano musiqisi) «Bizim diyar»	Yapon xalq mahnısı D.B.Kabalevski D.B.Kabalevski, A.Prişets tərcüməsi Əjdər Ağayevindir
19.	Rus bəstəkarı Nikolay Rimski-Korsakov və Şərq musiqisi	«Şəhrizad» əsərindən I hissə «Sarıbülbul»	N.Rimski-Korsakov Azərbaycan xalq mahnısı
20.	Mixail Qlinka və İspan musiqisi	«Araqon xotası»ndan bir parça «Torağay» «Qaçaq Nəbi»	Mixail Qlinka Mixail Qlinka Azərbaycan xalq mahnısı
21.	Vals Avropa və Azərbaycan musiqisində	«Vyana meşəsinin nağılları» valsı «Yeddi gözəl» baletindən «Vals» «Abşeron»	İohann Ştraus Qara Qarayev Telman Hacıyev, Nəbi Xəzri
22.	Marş Avropa və Azərbaycan musiqisində	«Aida» operasından «Marş» «Simayi-Şəms» rəngi «Dəniz neftçilərinin mahnısı»	Cüzeppe Verdi Azərbaycan xalq musiqisi Qara Qarayev, Mixail Svetlov, tərcüməsi Vladimir Qafarovundur.
23.	Qara Qarayev və Afrika zəncilərinin musiqisi	«İldırım yollarla» baletindən «Qaralar rəqsi» «Qarabağ şikəstəsi»	Qara Qarayev Zərbi-muğam (not yazısı Üzeyir Hacıbəylinindir)
24.	Pyotr İliç Çaykovski və dünya xalqlarının musiqisi	«Şelkunçik» baletindən «İspan rəqsi» «Şelkunçik» baletindən «Çin rəqsi» «Günəş» «Novruzgülü»	Pyotr İliç Çaykovski Pyotr İliç Çaykovski Məryəm Əlibəyli, Sevinc Nuruqızı Azərbaycan xalq rəqsi
25.	Novruz bayramı və musiqi	«Bayram axşamlarında» «Nəlbəki»	Ramiz Mirişli, Fikrət Qoca Azərbaycan xalq rəqsi
26.	Bəstəkar və musiqi	«40-cı simfoniya»nın I hissəsindən bir parça «Gözəl Quba»	Volfqanq Amadey Motsart Səid Rüstəmov, Mirmehdi Seyidzadə
27.	Bəstəkar və mahnı	«Qaytağı» (fortepiano pyesi) «Ögey ana» filmindən «Kəndimiz» mahnısı	Tofiq Quliyev Tofiq Quliyev, Zeynal Cabbarzadə
28.	Bəstəkar və romans	«Ölkəm» (romans) «Səhər nəğməsi»	Asəf Zeynallı, Cəfər Cabbarlı Əşrəf Abbasov, Yusif Əzimzadə
29.	Bəstəkar və operetta	«Arşın mal alan» operettasından «Müqəddimə» «Vətən oğlu»	Üzeyir Hacıbəyli Azərbaycan aşiq mahnısı
30.	Bəstəkar və opera	«Koroğlu» operasından «Çənlibel xoru» «Dəniz»	Üzeyir Hacıbəyli Cahangir Cahangirov, Aslan Aslanov
31.	Bəstəkar və simfoniya	«Nizami» simfoniyasından «Skerso» «Bahar gəlir»	Fikrət Əmirov Fikrət Əmirov, Zeynal Cabbarzadə
32.	Bəstəkar və balet	«Məhəbbət əfsanəsi» baletindən «Türk qızlarının rəqsi» «Əsgər marşı»	Arif Məlikov Cavanşir Quliyev, Əli Kəmi
33.	Bəstəkar və xalq musiqisi	«Çıxdı günəş» «Laçın» fortepiano pyesi «Dərçini» fortepiano pyesi	Not yazısı Üzeyir Hacıbəylinin, sözləri Mirzə Ələkbər Sabirindir. Nazim Əliverdiyev Tofiq Quliyev
34.	Kəçilmiş mövzuların təkrarı		

MƏZMUN STANDARTLARI VƏ İNTEQRASIYALARIN TƏTBİQİ

		Məzmun standartları							İntegrasiya				
		1.1.	1.2.	2.1.	2.2.	2.3.	3.1.	3.2. 3.3.	Fən- daxili	Fənlərarası			
										A.d.	T.i.	H.b.	F.t.
Alt standartlar	1.	1.1.1.		2.1.1.			3.1.2.		1.1.1.	1.1.1.	2.2.6.		
	2.	1.1.1.		2.1.1.			3.1.1.		1.1.3. 1.2.1.			1.2.1	1.2.3.
	3.	1.1.1.	1.2.3.				3.1.2.		1.1.3. 3.1.1.	2.1.2.		3.2.2.	
	4.	1.1.1.					3.1.2.		1.1.2. 2.1.2.	1.2.5.			
	5.	1.1.1.	1.2.1.				3.1.1.		1.2.3. 2.1.2.	2.2.4.	1.2.1.		
	6.	1.1.1.					3.1.2.		1.1.3. 2.1.1.	2.2.5.			
	7.	1.1.1. 1.1.2.					3.1.2.		3.2.1.	1.2.4.			
	8-9	1.1.1.		2.1.1.					1.1.1. 1.2.2.	2.1.2.			
	10.	1.1.3.					3.1.2.		1.1.3. 1.2.1.	1.2.1.	2.2.6.		
	11.	1.1.3.		2.1.1.			3.1.2.		1.2.2. 2.1.1.	1.2.1.	2.2.6.		
	12.	1.1.2. 1.1.3.					3.1.2.		2.1.1. 3.1.2.			3.2.2.	
	13.			2.1.2.			3.1.2.		3.1.1. 3.3.2.		1.1.2.		
	14.	1.1.1.					3.1.1.	3.3.1.	1.1.3. 1.2.1.	1.2.1.			
	15 - 16.	1.1.3.					3.1.1.	3.3.3.	1.1.2. 1.2.2.	1.1.2.			
	17.	1.1.3.	1.2.2.					3.3.1.	1.2.3. 2.1.1.	1.2.1.			4.1.1.
	18.	1.1.1.					3.1.1. 3.1.2.		1.2.3. 2.1.2.	1.2.1.			
	19.	1.1.2.	1.2.2.				3.1.2.		2.1.1. 3.2.2.	1.2.1.			
	20.	1.1.1.		2.1.1.			3.1.1.		2.1.1. 3.2.2.	1.2.1.			
	21.	1.1.1. 1.1.3.		2.1.1.			3.1.1.		1.2.2. 1.2.3.	1.1.1.		1.2.1.	
	22.	1.1.3.					3.1.1.		1.2.2. 3.1.1.	1.1.2.			
	23.	1.1.3.	1.2.2.				3.1.1.		2.1.2. 3.2.2.	2.1.1.			
	24.	1.1.1.		2.1.1.			3.1.2.		2.1.1.	1.2.1.			
	25.	1.1.3.					3.1.2.		2.1.2. 3.3.3.	1.1.1.			
	26.			2.1.1.			3.1.1. 3.1.2.		2.1.2.	1.1.1.			
	27.			2.1.2.			3.1.1.		1.2.3. 3.1.1.	1.1.1.			
	28.			2.1.1.			3.1.2.		1.2.3. 1.2.2.	1.2.5.		1.2.1.	
	29.	1.1.1.	1.2.3.					3.3.2.	1.1.1. 1.2.3.	1.1.2.			
	30.		1.2.3.	2.1.1.			3.1.2.		1.2.2. 1.2.3.	2.1.2.			
	31.		1.2.3.	2.1.1.			3.1.1.		2.1.1. 3.3.1.		2.1.1.		
	32.		1.2.3.				3.1.1.		1.2.3.		2.1.1.		
	33.		1.1.1.	2.1.1.			3.1.2.		1.2.2.	1.1.1.			
	34.	1.1.1.	1.2.3.				3.1.2.	3.3.2.	1.1.1. 3.3.2.	1.1.1.			

I bölmə. Azərbaycan xalq musiqisi

Mövzu 1

AZƏRBAYCAN XALQ MUSIQISI JANRLARI

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 2.1.1., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.:1.1.1., T.i.:2.2.6.

Fəndaxili - 1.1.1.

MƏQSƏD: Azərbaycan xalq musiqisini və onun dörd əsas janrını tanıdığını nümayiş etdirir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müzakirə, şəxələndirmə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

— Hansı Azərbaycan xalq musiqi nümunələrini tanıyırsınız?

Tədqiqat sualı:

— Yaradıcılığında xalq mahnılarından istifadə edən hansı Azərbaycan bəstəkarlarını tanıyırsınız?

2. Tədqiqatın aparılması

Şagirdlər dörd qrupa bölünür. Lövhədə «Azərbaycan xalq musiqisi janrları» ilə əlaqədar klaster (şəxələndirmə) üsulu ilə çəkilmiş qrafik vəsaitə uyğun hər bir qrupa aşağıdakı tapşırıq verilir: I qrup I–III siniflərdə öyrəndikləri xalq mahnıları, II qrup xalq rəqsləri, III qrup aşiq musiqisi və IV qrup klassik muğamlarımızla əlaqədar bildiklərini yada salaraq söyləsinlər. Bundan sonra müəllim və şagirdlər ümumi qərara gələrək «Qaladan qalaya» Azərbaycan xalq mahnısını müəllimin köməyi ilə yada salaraq oxuyurlar. Mahnı sona çatdıqdan sonra müəllim uşaqlara suallar verir:

— Uşaqlar, oxuduğunuz «Qaladan qalaya» xalq musiqisi hansı janra aiddir?

— Müəyyən etdiyiniz operada bu mahnı əsasında yaradılan xor necə adlanır?

Üzeyir Hacıbəylinin nota saldığı «Layla» Azərbaycan xalq mahnısı səsləndirilir.

Tapşırıq: «Layla» Azərbaycan xalq mahnısının məzmununu müəyyənləşdirin və mahnının notlarının adını söyləyin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Digər Azərbaycan bəstəkarlarının istifadə etdiyi xalq mahnıları yada salınır və onlar haqqında fikir söylənilir.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Bir sıra xarici ölkə və Azərbaycan bəstəkarları öz yaradıcılığında Azərbaycan xalq mahnılarından istifadə etmişdir.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

«Bağçada gül» Azərbaycan xalq mahnısı öyrədilir. Hər sıraya iş vərəqi və rəngli qələmlər (flamaster) paylanır.

Tapşırıq: İş vərəqlərinə mahnının məzmununa və xarakterinə uyğun gələn şəkillər çəkin.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

— Bu gün biz Azərbaycan xalq musiqisi janrları haqqında nə öyrəndik?

— Hansı Azərbaycan xalq mahnılarını bilirsiniz?

— Azərbaycan xalq mahnılarından hansı bəstəkarlar öz yaradıcılığında istifadə ediblər?

Mövzu 2

AZƏRBAYCAN XALQ MAHNILARI

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 2.1.1., 3.1.1.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - H.b.:1.2.1., F.t.:1.2.3.

Fəndaxili - 1.1.3., 1.2.1.

MƏQSƏD: Azərbaycan xalq mahnıları haqqında məlumat verir, professional və xalq musiqisi nümunələrini fərqləndirir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müzakirə, müqayisə, Venn diaqramı

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Sınıfdə əvvəlki illərdə öyrənilmiş «Tutu nənəm» və yeni «Piyada Koroğlu» mahnıları səsləndirilir, sonra isə şagirdlərə aşağıdakı suallarla müraciət olunur:

– «Tutu nənəm» və «Piyada Koroğlu» Azərbaycan xalq mahnılarının xarakteri necədir?

– Dinlədiyiniz xalq mahnılarının oxşar və fərqli cəhətləri hansılardır?

Şagirdlər suallara cavab verirlər.

Tədqiqat sualı:

– Əvvəlki siniflərdə siz Azərbaycan xalq musiqisi janrları ilə tanış olmusunuz. Bunlar arasında hansı janr üstünlük təşkil edir?

2. Tədqiqatın aparılması

Sınıf iki qrupa bölünür və şagirdlərə iş vərəqləri paylanılır.

Tapşırıq: Birinci qrup dinlənən birinci mahnının, II isə ikinci mahnının adını və xarakterini iş vərəqlərinə yazsın.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Müəllimin köməkçi sualları və əvvəlki informasiyalar vasitəsilə şagirdlərin dinlədikləri əsərlərlə əlaqədar bilikləri genişləndirilir.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Azərbaycan xalq mahnılarının xarakteri, məzmunu və adı arasında həmişə uyğunluq olub. Eyni zamanda müxtəlif xarakterli və məzmunlu xalq mahnılarımız da vardır.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

a) «Naxçıvan» mahnısı öyrədilir.

b) «Piyada Koroğlu» Azərbaycan xalq mahnısı nümunəsində xalq musiqimizdə çox işlənən melizmlər haqqında sadə şəkildə məlumat verilir.

Tapşırıq: «Naxçıvan» mahnısının ritminə uyğun rəqs hərəkətləri edin.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

– Mövzu ilə əlaqədar hansı xalq mahnılarından istifadə etdik?

– Melizm anlayışını hansı xalq mahnısı əsasında öyrəndik?

AZƏRBAYCAN XALQ RƏQSLƏRİ

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 1.2.3., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.:2.1.2., H.b.:3.2.2.

Fəndaxili - 1.1.3., 3.1.1.

MƏQSƏD: Müxtəlif xarakterli Azərbaycan xalq rəqslərini müqayisə edir, onların oxşar və fərqli cəhətlərini izah edir. Xorla ifa qaydalarını nümayiş etdirir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, şaxələndirmə (klaster), Venn diaqramı, müqayisə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Cəld kişi rəqsi «Qazağı», aramlı tempdə olan «İnnabı» və təntənəli «Cəngi» (III sinfə bax) rəqslərinin hərəsindən bir parça səsləndirilir. Sonra müəllim uşaqlara suallarla müraciət edir:

- Uşaqlar, dinlədiyiniz birinci rəqs kişilər, yoxsa qadınlar tərəfindən ifa edilir?
- Bəs ikinci rəqs kim oynaya bilər?

Tədqiqat sualı:

- Dinlədiyiniz bu üç rəqsdə oxşar və fərqli cəhətlər varmı?

2. Tədqiqatın aparılması

Sınıf iki qrupa bölünür. Şagirdlərə iş vərəqləri paylanılır. Birinci qrupa dinlədikləri rəqslərin oxşar, ikinci qrupa isə fərqli cəhətlərini araşdırmaq təklif olunur.

Tapşırıq: Bu üç rəqs arasında oxşar və fərqli cəhətləri araşdırın. Venn diaqramında oxşar və fərqli cəhətləri qeyd edin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Təqdim olunmuş rəqslər arasında əlaqə müəyyənləşdirilir. Bununla bərabər, rəqsləri hansı musiqi kollektivlərinin və musiqi alətlərinin ifa etməsi haqqında biliklər yada salınaraq təkrarlanır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

a) Rəqslər tək bir musiqi aləti və xalq çalğı alətləri ansamblının müşayiəti ilə ifa edilir.

b) Müxtəlif xarakterli xalq rəqslərimiz vardır.

c) Xarakterindən asılı olaraq kişilər, qadınlar, yaxud kişi və qadınlar rəqslərin tərənləri altında rəqs edirlər.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

«Uzundərə» və «Darçını» Azərbaycan xalq rəqslərinin hərəsindən bir parça melodiya notla ifa olunur, sonradan həmin melodiya əsasında Üzeyir Hacıbəylinin «Məşədi İbad» operettasından «Məşədi İbadın mahnısı» və «Rüstəm bəylə Məşədi İbadın dueti» dinlənir.

Tapşırıq: Birinci qrupa bu nümunələrlə notla oxuduqları melodiya arasında oxşar, ikinci qrupa isə fərqli cəhətləri göstərmək təklif olunur.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

- Hansı Azərbaycan xalq rəqslərini dinlədik?
- Bu rəqsləri hansı bəstəkarın əsəri ilə müqayisə etdik?

Mövzu 4

AZƏRBAYCAN XALQ RƏQSLƏRİ

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.:1.2.5.

Fəndaxili - 1.1.2., 2.1.2.

MƏQSƏD: Azərbaycan xalq rəqslərinin metrik ölçüsünü və xarakterini fərqləndirir, xorla düzgün ifa edir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müzakirə, müqayisə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Keçən dərsdə dinlənilmiş «Qazağı», «İnnabı» və şagirdlər üçün yeni olan «Yallı» rəqslərindən bir parça təkrar səsləndirilir və uşaqlara müraciət olunur:

— Dinlədiyiniz bu üç rəqs haqqında nə deyə bilərsiniz?

Şagirdlər suala cavab verirlər. Sonra tədqiqat sualı verilir.

Tədqiqat sualı:

— Dinlədiyiniz üç rəqsin xarakteri haqqında nə deyə bilərsiniz?

2. Tədqiqatın aparılması

«Qazağı» rəqsini oğlanlar oynayır, qızlar əl çalırlar. «İnnabı» rəqsini qızlar oynayır, oğlanlar əl çalırlar. «Yallı» rəqsini isə bütün sinif oynayır.

Tapşırıq: Öz oynadığınız rəqslərin xarakteri haqqında fikirlərinizi söyləyin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Rəqslərin xarakteri ilə əlaqədar dərslikdə göstərilmiş cədvəl bütün sinif tərəfindən nəzərdən keçirilir.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Azərbaycan xalqının müxtəlif xarakterli kişi, qadın, kişi və qadınların birgə ifa etdikləri rəqsləri vardır.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

a) Bəstəkar Qəmbər Hüseynlinin şən, rəqs xarakterli «Məktəbə» mahnısı öyrədilir.

b) «Yallı» qrupuna daxil olan uşaqlar rəqs edir, digərləri isə əl çalırlar.

Tapşırıq: 1. «Məktəbə» mahnısının hansı janra aid olduğunu təyin edin.

2. «Yallı» rəqsinin xarakterini aydınlaşdırın.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

— Bu dərsdə biz müxtəlif xarakterli rəqslərlə və mahnı-rəqs janrına aid «Məktəbə» mahnısı ilə tanış olduq. Bu rəqslərin oxşar və fərqli cəhətlərini araşdırdıq, rəqs etdik, rəqslərimizi əl çalmaqla müşayiət etdik. Rəqslər haqqında yekun fikrə necə gəldik?

— Mövzu ilə əlaqədar hansı rəqslərdən istifadə etdik?

AZƏRBAYCAN AŞIQ MUSIQISI

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 1.2.1., 3.1.1.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.:2.2.4., T.i.:1.2.1.

Fəndaxili - 1.2.3., 2.1.2.

MƏQSƏD: Azərbaycan aşıq musiqisinin professional musiqidən fərqi sadə şəkildə izah edir, milli və Avropa musiqi kollektivlərini fərqləndirir. Musiqi əsərlərinin məzmununu müəyyən edir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müzakirə, müqayisə, Venn diaqramı

Dərsin mərhələləri:**1. Motivasiya**

Sinifdə sözləri S.Vurğuna, musiqisi S.Rüstəmovə məxsus olan «Yaşa, Azərbaycan» aşıq mahnısı səsləndirilir. Bu mahnı aşıq mahnısıdır. Onun melodiyasını şagirdlər notla oxuyurlar. Sonra müəllim suallarla sinfə müraciət edir:

– Uşaqlar, siz indi «Yaşa, Azərbaycan» adlı aşıq mahnısı dinlədiniz və onun melodiyasını notla oxudunuz. Dinlədiyiniz mahnıda melodiyanı müşayiət edən musiqi alətlərindən hansıları tanıdınız? Onların arasında saz alətinin ifasını eşitdinizmi?

– Dinlədiyiniz və notla oxuduğunuz mahnı arasında oxşarlıq və fərq varmı?

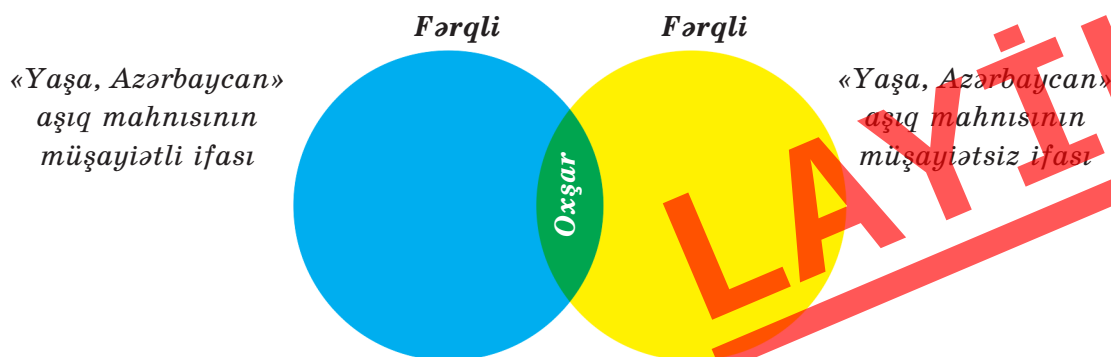
Şagirdlər suallara cavab verirlər. Sonra müəllim dahi Nizaminin saz haqqındakı şeirini oxuyur və saz alətinin şəklini uşaqlara göstərir. Onun yaranmasından danışır.

Tədqiqat sualı:

– Aşıq musiqisinin melodiyasını, əsasən, hansı qədim musiqi aləti müşayiət edir?

2. Tədqiqatın aparılması

Sinif qruplara ayrılır. Əvvəlcə I qrup tərəfindən «Yaşa, Azərbaycan» mahnısının melodiyası notla ifa olunur, sonra ikinci qrup həmin mahnının sözlərini müşayiətsiz oxuyur. Daha sonra müəllim bu mahnının yalnız musiqisini çalır. Bundan sonra müəllim üzərində Venn diaqramı olan vərəqləri sinfə paylayır.

Tapşırıq: «Yaşa, Azərbaycan» aşiq mahnısının müşayiətli və müşayiətsiz ifasının fərqli və oxşar cəhətlərini müəyyənləşdirərək Venn diaqramında qeyd edin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Adi mahnılarda olduğu kimi aşiq mahnılarında da melodiyanın və onun müşayiətinin rolu ifadə vasitələri ilə aydınlaşdırılır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Aşiq musiqisində də melodiya bu janrın əsası və özəyidir.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

a) «Yaşa, Azərbaycan» aşiq mahnısı öyrədilir, onun girişi, bəndi, nəqəratı və sonluğu aydınlaşdırılır.

Mahnının tonallığı təyin edilərək onun səs sırası və T_3^5 -si ifa edilir.

b) Üzeyir Hacıbəylinin skripka, violonçel və fortepiano triosu üçün yazdığı «Aşıqsayağı» əsərindən bir parça səsləndirilir.

Tapşırıq: «Aşıqsayağı» fortepiano triosunu «Yaşa, Azərbaycan» mahnısı ilə müqayisə edin.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

- Bu dərsdə biz aşiq musiqi janrı ilə tanış olduq. Buna necə nail olduq?
- Azərbaycan aşiq yaradıcılığının əsas keyfiyyətlərini aşkar etmək üçün hansı əsərlərdən istifadə etdik?

LAYİHƏ

AZƏRBAYCAN AŞIQ MUSIQISI

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.:2.2.5.

Fəndaxili - 1.1.3., 2.1.1.

MƏQSƏD: Aşıq musiqisi haqqında biliklərini sadə şəkildə şərh edir, xor daxilində kollektiv ifa qaydalarını mənimsədiyini nümayiş etdirir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə, müzakirə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Sinifdə aşıq Hüseyn Saraclının Səməd Vurğunun sözlərinə yazdığı «Laçını» adlı aşıq mahnısı dinlənir. Mahnı dinləndikdən sonra müəllim şagirdlərə belə suallarla müraciət edir:

- Uşaqlar, mahnı neçə musiqi cümləsindən ibarətdir?
- Aşıq mahnısının sözləri ilə melodiya arasında uyğunluq varmı?

Şagirdlərin cavabından sonra tədqiqat sualı verilir.

Tədqiqat sualı:

- Şeir quruluşu aşıq mahnısının quruluşuna təsir edirmi?

2. Tədqiqatın aparılması

Sinif oğlanlardan və qızlardan ibarət iki qrupa bölünür.

Əvvəlcə qızlar şeir quruluşu və cavabdan ibarət iki sətirin birinci sual hissəsini oxuyurlar, sonra oğlanlar ikinci sətiri, yəni cavabı şeir kimi oxuyurlar. Bundan sonra aşıq mahnısının iki sətiri musiqisi ilə birlikdə dinlənir. Bu proses digər beytlərlə də aparılır.

Təpşiriq: Aşıq mahnısının sözləri ilə musiqisi arasında əlaqəni aydınlaşdırın.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Sinifdə müzakirə başlayır. Müəllimin köməyi ilə aşıq mahnısının quruluşu ilə şeir quruluşu arasında əlaqələr aydınlaşdırılır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Aşıq musiqisində şeir dəyişməz qalsa da, melodiya tez-tez təkrarlanmalar olur və bu variasiya şəklində həyata keçirilir.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

a) Musiqisi aşıq Hüseyn Saraclıya, sözləri Səməd Vurğuna məxsus olan «Laçını» mahnısı öyrədilir.

b) Qara Qarayevin kamera orkestri üçün yazılmış III simfoniyasının II hissəsində aşıq ritmlərindən istifadə olunmuş musiqi parçası dinlənir.

Təpşiriq: Öyrənilmiş «Laçını» aşıq mahnısı ilə Q. Qarayevin III simfoniyasından dinlənilmiş musiqi parçası arasında oxşarlığı aydınlaşdırın.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

– Bu dərsdə biz aşıq musiqisində sözlə melodiya arasında münasibətləri müəyyənləşdirdik. Bunu necə etdik?

– Mövzunu aydınlaşdırmaq üçün hansı musiqi nümunələrindən istifadə etdik?

– Öyrəndiyimiz aşıq mahnısının və dinlədiyimiz simfoniyanın müəllifləri kimdir?

– Aşıq Hüseyn Saraclı hansı böyük Azərbaycan şairinin sözlərindən istifadə edərək «Laçını» mahnısını yaratmışdır?

Mövzu 7

AZƏRBAYCAN KLASSİK MUĞAMLARI

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 1.1.2., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.:1.2.4.

Fəndaxili - 3.2.1.

MƏQSƏD: Bəstəkar və xalq melodiylarında tanıdığı intervalları müəyyən edir, Azərbaycan klassik muğamları haqqında ilkin anlayışlara malik olduğunu nümayiş etdirir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə, diskussiya, Venn diaqramı

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Sinifdə «Şur» muğamından «Hicaz» təsnifi dinlənir. Dinləmədən sonra şagirdlərə suallar verilir:

- «Hicaz» təsnifində hansı musiqiçilər iştirak edir?
- «Hicaz» təsnifi hansı musiqi alətlərinin müşayiəti ilə səslənir?

Şagirdlərin cavablarından sonra tədqiqat sualı verilir.

Tədqiqat sualı:

- Təsnif və rəng arasında hansı oxşar və fərqli cəhətlər var?

2. Tədqiqatın aparılması

Sinif iki qrupa bölünür. Qruplara üzərində Venn diaqramı olan iş vərəqləri paylanır. I qrup təsnif və rəng arasında oxşar, II qrup isə fərqli cəhətləri Venn diaqramında qeyd edir. Bundan sonra müəllim verilən suallara hazır və düzgün cavabları olan Venn diaqramını lövhədən asır və müzakirələr başlayır.

Təpşiriq: Dinlənilmiş təsnif və rəng arasındakı oxşar və fərqli cəhətləri dəftərinizdə qeyd edin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Təsnif və rənglərin muğamlarda rolu aydınlaşdırılır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Muğamların dinlənilməsini asanlaşdırmaq üçün onların şöbələri arasında vokal və instrumental müşayiətlə mahnı-romans xarakterli «Təsnif» və rəqs xarakterli rənglərdən istifadə olunur.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Musiqisi Rauf Hacıyevə və sözləri Ənvər Əlibəyliyə məxsus olan «Azərbaycanım» mahnısı öyrədilir.

Təpşiriq: Mahnını ifadəli oxuyun və Şur muğamının «Hicaz» təsnifi ilə müqayisə edin.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

– Bu dərsdə biz muğamlarımız haqqında ilkin məlumatlarla, təsnif və rənglə tanış olduq. Bunu necə etdik?

– Öyrəndiyimiz «Azərbaycanım» mahnısının müəllifləri kimdir?

ZƏRBİ-MUĞAMLAR

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 2.1.1.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.:2.1.2.
Fəndaxili - 1.1.1., 1.2.2.

MƏQSƏD: Zərbi-muğamları fərqləndirir, verilmiş musiqi əsərinin melodiyası və məzmun uyğunluğunu sadə şəkildə şərh edir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə, klaster (şaxələndirmə), müzakirə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Sinifdə «Qarabağ şikəstəsi» zərbi-muğamı səsləndirilir. Sonra sinfə suallar verilir:

- Uşaqlar, dinlədiyiniz bu zərbi-muğam nəyə həsr olunub?
  - «Qarabağ şikəstəsi» adlanan bu zərbi-muğam müəyyən ritmə əsaslanırmı?
- Şagirdlərin cavablarından sonra tədqiqat sualı verilir.

Tədqiqat sualı:

- «Qarabağ şikəstəsi» zərbi-muğamının xarakteri necədir və muğamlardan necə fərqlənir?

2. Tədqiqatın aparılması

«Qarabağ şikəstəsi»ndən bir parça səsləndirilir. Sinfə üzərində Venn diaqramı çəkilmiş iş vərəqləri paylanılır. Qızlardan ibarət qrup bu iki əsər arasında oxşar, oğlanlardan təşkil edilmiş qrup isə fərqli cəhətlər haqqında ümumiləşdirilmiş fikirlərini söyləyirlər. Düzgün cavabı müəllim lövhədə çəkilmiş Venn diaqramında göstərir.

Tapşırıq: Öz cavablarınız ilə lövhədə göstərilmiş cavabları müqayisə edin. Əldə etdiyiniz nəticəni iş vərəqlərində yazın.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Zərbi-muğamların xarakteri, vəznə haqqında anlayışlar dəqiqləşdirilir.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Muğamlar sərbəst, zərbi-muğamlar isə dəqiq ritmə malikdirlər və müxtəlif xarakterli olurlar.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Musiqisi Oqtay Rəcəbova və sözləri Rafiq Yusifoğluna məxsus olan «Azərbaycan yaşayır» mahnısı öyrədilir.

Tapşırıq: «Azərbaycan yaşayır» və «Qarabağ şikəstəsi» arasındakı xarakter oxşarlığını aydınlaşdırın. Onları hansı əlamətlər birləşdirir?

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

- Bu dərsdə biz zərbi-muğamlar haqqında III sinifdən olan biliklərimizi genişləndirdik və onun muğamdan fərqi aydınlaşdırdıq. Bunu necə etdik?
- Mövzunun aydınlaşdırılması üçün hansı musiqi nümunələrindən istifadə etdik?
- Yeni mahnının müəllifləri kimdir?

II bölmə. Azərbaycan və dünya xalqlarının musiqisi

Mövzu 10

NIYAZININ «QAYTAĞI» SİMFONİK ƏSƏRİ VƏ «LƏZGİNKİ» LƏZGİ XALQ RƏQSİ

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.3., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.:1.2.1., T.i.:2.2.6

Fəndaxili - 1.1.3., 1.2.1.

MƏQSƏD: Azərbaycan və Şimali Qafqaz xalqlarının rəqsləri arasında oxşar və fərqli cəhətləri sadə şəkildə izah edir. Xor daxilində ifa bacarığını nümayiş etdirir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, Venn diaqramı, diskussiya

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Azərbaycan bəstəkarı və dirijoru Niyazinin simfonik orkestr üçün «Qaytağı» əsərindən və ləzgi xalqına məxsus «Ləzginka» rəqsindən bir parça səsləndirilir. Səsləndirilən musiqi parçaları dinləndikdən sonra müəllim sinfə suallarla müraciət edir:

- Uşaqlar, dinlədiyiniz bu iki əsər haqqında nə deyə bilərsiniz?
- Dinlədiyiniz musiqi əsərləri arasında xaraktercə fərq və ya oxşarlıq varmı?
- Şagirdlər müəllimin köməyi ilə sualları cavablandırırlar.

Tədqiqat sualı:

- Dinlədiyiniz cəld templi iki musiqi nümunəsi arasında daha hansı oxşar və fərqli cəhətlər var?

2. Tədqiqatın aparılması

Sınıf iki qrupa bölünür və şagirdlərə üzərində Venn diaqramı çəkilmiş iş vərəqləri paylanılır. I qrupa fərqli, II qrupa isə iki musiqi nümunəsinin oxşar cəhətləri diaqramda qeyd etmək tövsiyə olunur.

Tapşırıq: Dinlənmiş əsərlərin məzmununa uyğun şəkil çəkin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Niyazinin «Qaytağı» simfonik əsəri və ləzgi xalq rəqsi «Ləzginka»nın xaraktercə bir-birinə yaxınlığı ilə seçildiyi müəyyən edilir.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Azərbaycan və ləzgi xalqlarının milli rəqsləri arasında çoxlu oxşar cəhətlər vardır.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Rəqs xarakterli «Qalada yatmış idim» Azərbaycan xalq mahnısı öyrədilir.

Tapşırıq: 1. 6/8 xanə ölçüsünə malik olan «Qalada yatmış idim» xalq mahnısını düzgün oxumaqla bərabər, mahnının xanə ölçüsünə uyğun dirijorluq edin.

2. Mahnının yazıldığı tonallığı təyin edib oxuyun.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

- Bu dərsdə biz Azərbaycan və ləzgi rəqsləri arasında uyğunluğu araşdırdıq. Bunu necə etdik?

- Mövzunu aydınlaşdırmaq üçün hansı musiqi nümunələrindən istifadə etdik?
- Öyrəndiyimiz xalq mahnısı xaraktercə dinlədiyimiz rəqslərə oxşayırmı?

AZƏRBAYCAN XALQ MUSIQISI RUS BƏSTƏKARLARININ YARADICILIĞINDA

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.3., 2.1.1., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.:1.2.1., T.i.:2.2.6.

Fəndaxili - 1.2.2., 2.1.1.

MƏQSƏD: Dünyanın professional bəstəkarlarının əsərlərində Azərbaycan xalq musiqisi nümunələrindən necə istifadə edilməsini əsaslı izah edir. Melodiya və məzmun uyğunluğunu şərh edir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, diskussiya, Venn diaqramı

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

«Qaladan qalaya» Azərbaycan xalq mahnısı, M.Qlinkanın «Ruslan və Lyudmila» operasından «İran qızlarının xoru», «Ninni» Azərbaycan xalq mahnısı və M.İppolitov-İvanovun «Türk fraqmentləri»ndən I hissə səsləndirilir. Sonra sinfə suallarla müraciət olunur:

– «Qaladan qalaya» xalq mahnısı və «İran qızlarının xoru» əsərlərində hansı oxşarlıq var?

– «Ninni» Azərbaycan xalq mahnısı və «Türk fraqmentləri» əsərindən dinlədiyimiz hissə arasında hansı oxşarlıq var?

Tədqiqat sualı:

– Rus bəstəkarları öz əsərlərində Azərbaycan xalq musiqisindən necə istifadə ediblər?

2. Tədqiqatın aparılması

Sınıf iki qrupa bölünür və onlara üzərində cədvəl çəkilmiş iş vərəqləri paylanılır. I qrup «İran qızlarının xoru», II qrup isə «Türk fraqmentləri» əsərindəki «Ninni» xalq mahnısı arasında oxşar və fərqli cəhətləri cədvəldə qeyd edir.

Nö	Əsərin adı	Oxşar cəhətlər	Fərqli cəhətlər
1.	«İran qızlarının xoru»		
2.	«Ninni»		

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Rus bəstəkarlarının yaradıcılığında Azərbaycan musiqisindən necə istifadə olunduğu aydınlaşdırılır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Tarixən rus bəstəkarları öz əsərlərində Azərbaycan xalq musiqisindən geniş istifadə etmişlər.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

«Ninni» Azərbaycan xalq mahnısı öyrədilir.

Tapşırıq:

1. «Ninni» mahnısının səsləndiyi tonallığı təyin edib, bu qammanı oxuyun.
2. Öyrəndiyiniz mahnının xarakteri haqqında fikir söyləyin.
3. Mahnının məzmununa uyğun şəkil çəkin.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

– Bu gün biz Azərbaycan xalq musiqisindən rus bəstəkarlarının necə bəhrələndiyini aydınlaşdırdıq. Onların əsərlərindən fraqmentləri dinlədikdə bu əsərlərdə Azərbaycan xalq musiqisindən bəhrələnmə olduğunu aşkara çıxartdıq. Bunu necə etdik?

– Mövzunu aydınlaşdırmaq üçün hansı əsərlərdən istifadə etdik?

– Bu əsərlərin müəllifləri kimdir?

LAYİHƏ

AZƏRBAYCAN BƏSTƏKARLARININ YARADICILIĞINDA ƏRƏB XALQ MUSIQISI

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.2., 1.1.3., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - H.b.:3.2.2.

Fəndaxili - 2.1.1., 3.1.2.

MƏQSƏD: Dünya xalqlarının musiqisinin Azərbaycan professional musiqisinə təsirini nümunələr əsasında müəyyənləşdirir, tanıdığı intervalları təyin edir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, Venn diaqramı, müqayisə, diskussiya

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Elmira Nəzirovanın Fikrət Əmirovla «Ərəb mövzusunda fortepiano və simfonik orkestr üçün konsert» əsərindən ərəb xalq mahnısı istifadə olunmuş bir parça, sonra isə həmin musiqinin ərəb müğənnisi tərəfindən ifası səsləndirilir.

Dinləmədən sonra müəllim sinfə müraciət edir:

— Uşaqlar, dinlədiyiniz bu iki musiqi haqqında nə deyə bilərsiniz?

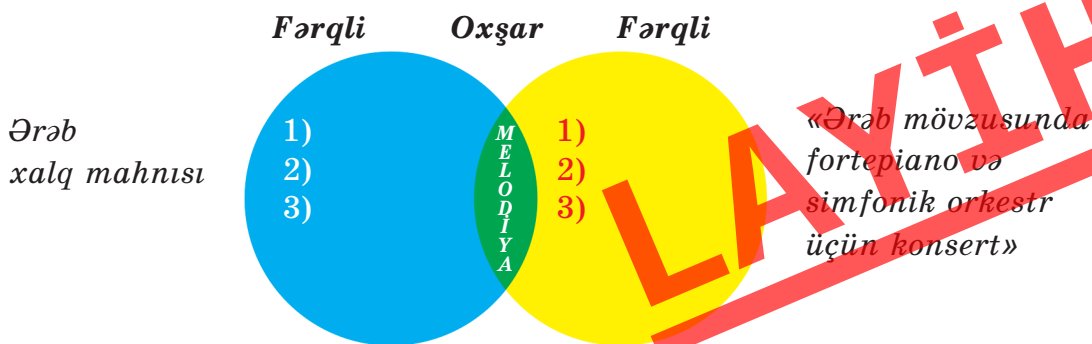
Şagirdlər müəllimin köməyi ilə suallara cavab verirlər.

Tədqiqat sualı:

— Uşaqlar, dinlədiyiniz bu iki musiqi nümunəsinin oxşar və fərqli cəhətləri hansılardır?

2. Tədqiqatın aparılması

Sınıf iki qrupa bölünür və onlara üzərində Venn diaqramı çəkilmiş iş vərəqləri paylanır. I qrupa dinlənən əsərlər arasında oxşar, II qrupa isə fərqli cəhətləri Venn diaqramında qeyd etmək tapşırılır.

Şagirdlər tapşırığı yerinə yetirdikdən sonra müəllim lövhədə Venn diaqramında yazılmış doğru cavabları göstərir.

Tapşırıq: Öz cavablarınız ilə lövhədə göstərilən cavabları müqayisə edərək iş vərəqlərində düzəliş edin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Konsertin I hissəsinin quruluşu sxem üzrə aydınlaşdırılır.

«Musiqi lüğəti»ndəki terminlər sadə dillə aydınlaşdırılır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Xarici ölkə bəstəkarları bizim xalq musiqimizdən istifadə etdiyi kimi, Azərbaycan bəstəkarları da bir sıra xarici ölkələrin xalq musiqilərindən öz yaradıcılıqlarında istifadə ediblər.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Bəstəkar Fikrət Əmirovun nota aldığı «Bənövşə» Azərbaycan xalq mahnısı öyrədilir.

Tapşırıq: Mahnının melodiyasını sözləri ilə bərabər düzgün oxuyun.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

— Bu gün biz Azərbaycan bəstəkarları E.Nəzirovanın və F.Əmirovun öz yaradıcılıqlarında ərəb musiqisindən necə istifadə etdiyini aydınlaşdırdıq. Bunu necə etdik?

— Adıçəkilən bəstəkarların birgə yazdıqları əsər necə adlanır?

— Digər xalqların musiqisindən öz yaradıcılığında istifadə edən daha hansı Azərbaycan bəstəkarlarını tanıyırsınız?

— F.Əmirovun nota köçürdüyü hansı Azərbaycan xalq mahnısını oxudunuz?

LAYİHƏ

AZƏRBAYCAN BƏSTƏKARININ YARADICILIĞINDA ORTA ASIYA SƏHRALARININ TƏSVİRİ

MƏZMUN STANDARTLARI: 2.1.2., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - T.i.:1.1.2.
Fəndaxili - 3.1.1., 3.3.2.

MƏQSƏD: Musiqi əsərləri ilə sənət əsərləri arasındakı məzmun və xarakter uyğunluğunu sadə şəkildə izah edir. Xorla ifa bacarığını nümayiş etdirir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə, müzakirə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Lövheyə Orta Asiya səhraları təsvir olunan bir şəkil asılır və Soltan Hacıbəyovun «Karvan» simfonik lövhəsindən bir parça səsləndirilir.

Sinfə suallarla müraciət olunur:

- Uşaqlar, lövhədəki şəkildə nə təsvir olunmuşdur?
  - Bəs dinlədiyiniz musiqidə, sizcə, nə təsvir olunub?
- Şagirdlər suallara cavab verirlər.

Tədqiqat sualı:

- Uşaqlar, biz musiqini dinlədikdə onun məzmununu təyin edə bilərikmi?

2. Tədqiqatın aparılması

Əvvəlcə tütəkdə ifa edilən «Şur» muğamından «Hicaz» şöbəsi, sonra «Karvan» simfonik lövhəsində simfonik orkestrin müşayiəti ilə fleyta musiqi alətində çalınan melodiya səsləndirilir. Musiqi nümunələri müqayisə olunur.

Tapşırıq: a) Dinlənən musiqi nümunələrində oxşarlığı təyin edin.

b) Şəkildə təsvir edilmiş səhra ilə «Karvan» simfonik lövhəsinin məzmun və xaraktercə uyğunluğunu aydınlaşdırın.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Müzakirə zamanı tütəkdə və simfonik orkestrin müşayiəti ilə fleytada çalınan hər iki melodiyanın «Şur» muğamından «Hicaz» şöbəsinin intonasiyalarına əsaslandığı aydınlaşdırılır. Eyni zamanda şəkildəki səhra ilə «Karvan» musiqisinin eyni məzmunu uyğunluğu müəyyənləşdirilir.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Musiqi vasitəsilə müəyyən təsviri obrazlar yaratmaq mümkündür. Dəniz, səhra, meşə və s. bu kimi obrazlar notların dili ilə öz təsvirini tapır.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Üzeyir Hacıbəylinin nota saldığı «Şəfəq sökülərkən» Azərbaycan xalq mahnısı öyrədilir.

Tapşırıq: Mahnının melodiyasını və sözlərini düzgün oxuyun.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

- Uşaqlar, bu gün biz musiqinin təsviri imkanlarını aydınlaşdırdıq. Bunu necə etdik?
- Mövzu ilə əlaqədar hansı əsərlərdən istifadə etdik?
- Bu əsərlərin müəllifləri kimdir?
- Oxuduğunuz mahnı necə adlanır və onun müəllifi kimdir?

Mövzu 14

AZƏRBAYCAN BƏSTƏKARI VƏ ÇİN LADI

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 3.1.1., 3.3.1.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.:1.2.1.

Fəndaxili - 1.1.3., 1.2.1.

MƏQSƏD: Nümunələr əsasında dünya xalqlarının musiqisinin təsiri ilə yaranan Azərbaycan professional musiqi əsərlərini müqayisəli təhlil edir, onların hansı ladda yazıldığını müəyyənləşdirir. «Mahnı-marş», «mahnı-rəqs» tipli musiqi nümunələrinin ifasında iştirak edir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə, diskussiya

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Müəllim əvvəlcə beş səsdən ibarət «Çin ladı»-nı çalır, sonra isə Qara Qarayevin «Yeddi gözəl» baletindən «Çin gözəli» rəqsini səsləndirir.

Sinfə sual verilir.

– Dinlədiyiniz beş səslə «Çin ladı» ilə Qara Qarayevin «Çin gözəli» rəqsi arasında hansı oxşarlıq vardır?

Şagirdlər cavab verirlər.

Tədqiqat sualı:

– Bəstəkar Qara Qarayev «Çin gözəli» rəqsini yazarkən nədən istifadə etmişdir?

2. Tədqiqatın aparılması

Məktəblilər əvvəlcə lövhədə yazılmış «Çin ladı»-nı major və minorda oxuyurlar. Sonra isə Q. Qarayevin «Çin gözəli» rəqsinin əsas melodiyası notlarla ifa edilir.

Tapşırıq: İfa etdiyiniz «Çin ladı»-nın səs sırası ilə «Çin gözəli» rəqsi arasında hansı oxşarlığın olduğunu aydınlaşdırın.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

«Çin ladı» və «Çin gözəli» rəqsi ətrafında diskussiya aparılır və onlar müqayisə olunur.

«Musiqi lüəti»ndəki terminlər oynaq, musiqili şəkildə izah edilir.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Dinlənən «Çin ladı» və «Çin gözəli» rəqsi eyni bir lada əsaslanıb.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Musiqisi Qara Qarayevə, sözləri Zeynal Cabbarzadəyə məxsus olan «Məktəblilərin sülh haqqında mahnısı» öyrədilir.

Tapşırıq: 1. Mahnının məzmunu haqqında danışın.

2. Mahnının xarakterini müəyyənənləşdirin.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

– Bu dərsdə biz məşhur Azərbaycan bəstəkarı Qara Qarayevin «Çin ladı»ndan istifadə etdiyinin şahidi olduq. Bu nəticəyə necə gəldik?

– Mövzu ilə əlaqədar hansı əsərdən istifadə etdik?

– «Çin ladı»nda neçə səs olur?

– Oxuduğumuz mahnı necə adlanır?

– Mahnının müəllifləri kimdir?

Mövzu 15-16

6/8 METRİK ÖLÇÜSÜ VƏ ŞƏRQ MUSIQISI

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.3., 3.1.1., 3.3.3.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d. :1.1.2.

Fəndaxili - 1.1.2., 1.2.2.

MƏQSƏD: Şərq musiqisində geniş yayılmış 6/8 xanə ölçüsünü müəyyən edir, ona uyğun olaraq dirijorluq edir. Müxtəlif xalqların musiqisini fərqləndirir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, diskussiya, müqayisə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Əvvəlcə «Uzundərə» Azərbaycan xalq rəqsi, sonra isə «Mavriqi» adlanan özbək rəqsi səsləndirilir və onların xanə ölçülərinə uyğun əl çalınır.

Sinfə müraciət edilir:

– Uşaqlar, əvvəlki dərslərdən sizə məlumdur ki, «Uzundərə» Azərbaycan xalq rəqsinin xanə ölçüsü 6/8-dır. Elədirmi?

– Bəs «Mavriqi» özbək rəqsinin xanə ölçüsü necədir?

Şagirdlər sualları cavablandırırlar.

Tədqiqat sualı:

– Dinlədiyiniz «Uzundərə» Azərbaycan rəqsi ilə «Mavriqi» özbək rəqsi arasında hansı oxşar və fərqli cəhətlər var?

LAYIHƏ

2. Tədqiqatın aparılması

Sinfə üzərində Venn diaqramı çəkilmiş iş vərəqləri paylanılır. Şagirdlər iki qrupa bölünür. I qrup «Uzundərə» və «Mavriqi» rəqsləri arasında oxşarlığı, II qrup isə fərqi müəyyən edərək Venn diaqramında qeyd edirlər. Bundan sonra müəllim lövhədən düzgün cavablar yazılmış Venn diaqramını asır və şagirdlərə bu iki musiqi nümunəsi arasındakı oxşarlığı və fərqi bir daha başa salır və tapşırıq verir.

Tapşırıq: Lövhədə göstərilən Venn diaqramı ilə cavabları yazdığınız Venn diaqramlarını müqayisə edərək səhvlərinizi düzəldin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Dinlənilmiş rəqslərin oxşar və fərqli cəhətləri ətrafında müzakirə aparılır. 6/8 xanə ölçüsü hər iki qrupa daxil olan şagirdlər tərəfindən müqayisə edilir.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

6/8 xanə ölçülü musiqi nümunələri Azərbaycanda geniş yayıldığı kimi, Özbəkistanda, Tacikistanda, Türkmənistanda da çoxlu sayda bu ölçülü xalq musiqi nümunələrinə rast gəlinir.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Musiqisi bəstəkar Musa Mirzəyevə, sözləri şair Hikmət Ziyaya məxsus olan «Yeni il» mahnısı öyrədilir.

Tapşırıq: 1. Mahnının hansı bayrama həsr olunduğunu söyləyin.

2. Mahnının yazıldığı tonallığı təyin edib həmin qammanı və onun tonika üçsəslisini oxuyun.

3. Mahnının hansı xanə ölçüsünə malik olduğunu söyləyin.

Bundan sonra 6/8 xanə ölçüsünə malik «Bir quş düşdü havadan» adlı Azərbaycan xalq mahnısı dinlənir və onun təranələri altında uşaqlar rəqs edirlər.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

— Bu dərsdə biz 6/8 xanə ölçüsünə malik Azərbaycan və özbək xalq rəqsləri arasında oxşarlığı aydınlaşdırdıq. Bunu necə etdik?

— Mövzunu aydınlaşdırmaq üçün hansı musiqi nümunələrindən istifadə etdik?

— 6/8 xanə ölçülü hansı mahnını öyrəndik?

— Öyrəndiyimiz mahnının müəllifləri kimdir?

— Dərsin sonunda hansı mahnının təranələri altında rəqs etdik?

LAYİHƏ

III bölmə. Dünya xalqlarının musiqisi arasında keçilməz sərhədlər yoxdur

Mövzu 17

İOHANN SEBASTYAN BAX VƏ AZƏRBAYCAN MUĞAMI «BAYATI-ŞİRAZ»

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.3., 1.2.2., 3.3.1.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 1.2.1., F.t.: 4.1.1.
Fəndaxili - 1.2.3., 2.1.1.

MƏQSƏD: Azərbaycan xalq musiqisinin başqa xalqların professional musiqisinə təsirini nümunələr əsasında sadə şəkildə izah edir. Milli və Avropa musiqi kollektivlərini fərqləndirir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə, diskussiya

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

İ.S.Baxın «Re minor Tokkata və Fuqa» əsərinin giriş hissəsi və «Bayatı-Şiraz» muğamının «Bərdaşt» hissəsi səsləndirilir. Musiqi əsərlərindən parçalar dinlənildikdən sonra müəllim sinfə suallarla müraciət edir:

— Uşaqlar, dinlədiyiniz birinci musiqi nümunəsi hansı Avropa musiqi alətində səsləndi?

— Bəs ikinci musiqi nümunəsi hansı musiqi alətində səsləndi?

Uşaqlar müəllimin köməyi ilə suallara cavab verirlər.

Tədqiqat sualı:

— Dinlədiyiniz bu iki musiqi nümunəsi arasında oxşarlıq varmı? Bunların fərqli cəhətləri nədir?

2. Tədqiqatın aparılması

Dinlənilmiş musiqi nümunələri haqqında fikir söyləmək üçün şagirdlərə üzərində cədvəl olan iş vərəqləri təqdim olunur:

Nö	Əsərin adı	Səsləndiyi musiqi alətinin adı	Oxşar cəhətlər	Fərqli cəhətlər
1.	İ.S.Bax «Re minor Tokkata və Fuqa»			
2.	«Bayatı-Şiraz» muğamının «Bərdaşt» şöbəsi			

Tapşırıq: Təqdim olunmuş cədvəli doldurun.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Şagirdlər cədvəli doldurduqdan sonra müəllim düzgün cavab olan cədvəli lövhədən asır. Qruplar öz cavabları ilə lövhədəki cavabları müqayisə edir və səhvlərini düzəldirlər.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Bütün dövrlərdə Avropa bəstəkarları öz yaradıcılığında Şərqi musiqisinə müraciət ediblər. Buna sübut olaraq alman bəstəkarı İ.S.Baxın «Re minor Tokkata və Fuqa» əsərini göstərmək olar.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Musiqisi Səid Rüstəmov və sözləri Mirmehdi Seyidzadəyə məxsus olan «Bulaq» mahnısı öyrədilir.

Tapşırıq: 1. Mahnını düzgün oxuyun və ritminə uyğun hərəkətlər edin.

2. Mahnının yazıldığı tonallığı müəyyənləşdirib, həmin qammanı oxuyun.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

— Bu dərsdə biz alman bəstəkarı İ.S.Baxın Azərbaycan muğamından bəhrələnərək əsər yaratdığını aydınlaşdırdıq. Bu nəticəyə necə gəldik? Bunun üçün hansı musiqi nümunələrindən istifadə etdik?

— Oxuduğunuz «Bulaq mahnısı»nın müəllifləri kimdir?

Mövzu 18

RUS BƏSTƏKARI DMİTRİ KABALEVSKİ VƏ YAPON XALQ MAHNISI

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 3.1.1., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 1.2.1.

Fəndaxili - 1.2.3., 2.1.2.

MƏQSƏD: Professional və xalq musiqisinin nümunələri arasında oxşar və fərqli cəhətləri müəyyən edir. Mahnı-rəqs tipli musiqilərin ifasında iştirak edir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə, müzakirə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Əvvəlcə «Albalı» yapon xalq mahnısı, sonra isə D.B.Kabalevskinin fortepiano üçün «Yapon mövzusunda variasiyalar»-ın birinci hissəsi səsləndirilir.

Musiqi parçaları dinləndikdən sonra müəllim şagirdlərə suallarla müraciət edir:

— Neçə musiqi nümunəsi dinlədik?

— Birinci musiqi ilə ikinci musiqi nümunəsi arasında hansı əlaqə var?

Müəllimin köməyi ilə şagirdlər suallara cavab verirlər.

Tədqiqat sualı:

— Yapon xalq mahnısı ilə D.B.Kabalevskinin «Variasiyalar»ı arasında oxşar və fərqli cəhətlər hansılardır?

2. Tədqiqatın aparılması

Şagirdlərə üzərində cədvəl çəkilmiş iş vərəqləri paylanılır və dinlənilmiş iki əsər arasındakı oxşarlığı qeyd etmək tövsiyə olunur. Cədvəldə göstərilmiş meyarlar müəyyənləşdirilir və qarşısında (+), yaxud (–) işarələri qoyulur.

№	Əsərin adı	Melodiyasında oxşarlıq	Tempində oxşarlıq	Fərqli cəhətlər
1.	«Albalı» yapon xalq mahnısı			
2.	«Variasiyalar» əsərinin I hissəsi			

Təpşırıq: Cədvələ əsasən iki musiqi nümunəsinin oxşar və fərqli cəhətləri haqqında fikir söyləyin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Hər iki musiqi əsərindəki xarakter dəyişikliyi haqqında fikir mübadiləsi aparılır, yenidən bu nümunələr bütövlükdə dinlənilir və «Albalı» yapon xalq mahnısı sözlərlə, həm də notlarla ifa olunur.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Bəstəkarlar digər xalqların milli musiqisinə müraciət edərək yeni əsərlər yarada bilirlər. Musiqi sərhəd tanımır.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Musiqisi D.B.Kabalevskiyə və sözləri A.Prişeletse (tərcüməsi Ə.Ağayevindir) məxsus olan «Bizim diyar» mahnısı öyrədilir.

Təpşırıq: «Bizim diyar» mahnısının sözlərini düzgün tələffüz edin və melodiyasını təmiz oxuyun. Mahnının məzmununu diqqətlə araşdırın. Vətən təbiəti haqqında şairin fikirlərini aydınlaşdırın.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

- Bu dərsdə biz rus bəstəkarı Dmitri Kabalevskinin yaradıcılığında yapon xalq mahnısından istifadə etdiyini müəyyənləşdirdik. Bunu necə etdik?
- Mövzu ilə əlaqədar hansı musiqi nümunələrindən istifadə etdik?

LAYIHƏ

Mövzu 19

RUS BƏSTƏKARI NİKOLAY RİMSKİ-KORSAKOV VƏ ŞƏRQ MUSIQISI

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.2., 1.2.2., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 1.2.1.

Fəndaxili - 2.1.1., 3.2.2.

MƏQSƏD: Professional musiqi əsərlərində xalq melodiylarına məxsus intervalları müəyyən edir. İstifadə edilən musiqi ifadə vasitələrini tanıyır. Musiqi kollektivlərini fərqləndirir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə və müzakirə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

N.A.Rimski-Korsakovun «Şəhrizad» simfonik əsərindən bir parça dinlənir. Bundan sonra sinfə suallarla müraciət olunur:

- Uşaqlar, indi dinlədiyiniz musiqi nümunələrini bu vaxta kimi harada eşitmisiniz?
- «Şəhrizad» simfonik süitasının musiqisi Azərbaycan musiqisinə oxşayırmı?

Tədqiqat sualı:

— Dinlədiyiniz «Şəhrizad» sinfonik süitasındakı melodiya F.Əmirovun və E.Nəzirovanın keçən dərslərdə dinlədiyimiz ərəb mövzusunda fortepiano «Konsert»inə xaraktercə oxşayırmı?

2. Tədqiqatın aparılması

Sinif iki qrupa bölünür və qruplara üstündə cədvəl olan iş vərəqləri paylanır:

№	Əsərin adı	Oxşar cəhətlər	Fərqli cəhətlər
1.	Nikolay Rimski-Korsakov. «Şəhrizad»		
2.	Fikrət Əmirov. «Ərəb mövzusunda Konsert»		

Bundan sonra müəllim lövhədə düzgün cavablar yazılmış cədvəli asır.

Tapşırıq: Öz cavablarınızla lövhədəki cavabları tutuşdurun və səhvinizi düzəldin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

«Şəhrizad» simfonik süitasında Şəhrizad obrazının yaradılmasında müxtəlif musiqi ifadə vasitələrindən istifadə olunduğu araşdırılır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Rus bəstəkarları daima öz əsərlərində Şərqi musiqisinə müraciət etmişlər və bu təkcə N.A.Rimski-Korsakovun deyil A.Balakirevin, M.İppolitov-İvanovun, M.Qlinkanın və s. kimi bəstəkarların da yaradıcılığında öz əksini tapmışdır.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Azərbaycan xalq mahnısı «Sarıbülbul» məktəblilərə öyrədilir.

Tapşırıq: Sözləri düzgün tələffüz edin və melodiyadakı melizmləri təmiz oxuyun.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

- Bu dərsdə biz rus bəstəkarının yaradıcılığında Şərqi musiqisindən istifadə mövzunu aydınlaşdırdıq. Bunu necə etdik?
- Mövzu ilə əlaqədar hansı musiqi nümunələrindən istifadə etdik?
- Dinlədiyiniz musiqi nümunələrinin müəllifləri kimdir?
- Hansı mahnını öyrəndik?

Mövzu 20

MİXAİL QLİNKİ VƏ İSPAN MUSIQISI

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 2.1.1., 3.1.1.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 1.2.1.

Fəndaxili - 2.1.1., 3.2.2.

MƏQSƏD: Xalq rəqslərinin professional musiqiyə təsirini nümunələr əsasında şərh edir. Əsərin xarakteri, janrı, melodiya və məzmunu haqqında məlumat verməyi bacarır.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, diskussiya, müqayisə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

M.Qlinkanın «Araqon xotası» simfonik uvertürasından bir parça və şən xarakterli Azərbaycan «Yallı» rəqsi səsləndirilir.

Məktəblilərə suallarla müraciət edilir:

- Dinlədiyiniz bu iki əsərdə xaraktercə oxşarlıq varmı?
- Bu iki musiqi nümunəsi nə ilə fərqlənir?

Şagirdlər suallara cavab verirlər.

Tədqiqat sualı:

– Böyük rus bəstəkarı M.Qlinkanın ispan xalq musiqisinə əsaslanaraq yazdığı «Araqon xotası» simfonik uvertürasını dinlədiniz. Bu əsərin xarakteri necədir və musiqinin hansı janrına uyğundur?

2. Tədqiqatın aparılması

Şagirdlərə üstündə cədvəl olan iş vərəqləri paylanır, musiqinin xarakterini və janrını təyin edib qarşısında (+) işarəsinin qoyulması tövsiyə olunur.

№	Əsərin adı	Xarakteri		Janrı		
		şən	qəmli	mahnı	rəqs	marş
1.	«Araqon xotası»					
2.	«Yallı»					

Cədvəldə göstərilən suallara cavablar yazıldıqdan sonra müəllim düzgün cavab olan cədvəli lövhədən asır.

Tapşırıq: Lövhədəki cədvəllə yazdığınız cavabları yoxlayıb səhvlərinizi düzəldin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

«Araqon xotası» əsərinin xarakteri və janrı dəqiqləşdirilir. Əsərdə ispan musiqisi çalarlarının istifadəsi araşdırılır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

M.Qlinka ispan xalq musiqisində geniş yayılmış, bizim «Yallı»ya oxşar «Xota» adlı rəqsdən istifadə edərək «Araqon xotası» adlı simfonik uvertüra yaratmışdır. Araqon – İspaniyada olan vilayətlərdən birinin adıdır.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

a) M.Qlinkanın «Torağay» mahnısı dinləndikdən sonra onun melodiyasından bir parça notla oxunur.

b) «Qaçaq Nəbi» Azərbaycan xalq mahnısı öyrədilir.

Tapşırıq: Uşaq zərb alətləri ilə mahnıya ritmik müşayiət yaradın.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

– Bu dərsdə biz M.Qlinkanın ispan xalq rəqslərindən istifadə edərək gözəl bir simfonik əsər yaratdığını öyrəndik. Bunu necə etdik?

– M.Qlinkanın melodiyasından istifadə etdiyi xalq rəqsi necə adlanır?

– M.Qlinkanın hansı mahnısının melodiyasını notla oxuduq?

– Hansı Azərbaycan xalq mahnısını öyrəndik?

LAYİHƏ

VALS AVROPA VƏ AZƏRBAYCAN MUSİQİSİNDƏ

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 1.1.3., 2.1.1., 3.1.1.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 1.1.1., H.b.: 1.2.1.

Fəndaxili - 1.2.2., 1.2.3.

MƏQSƏD: Dünya xalqlarının musiqisinin Azərbaycan professional musiqisinə təsirini nümunə əsasında izah edir. Dinlədiyi musiqi parçalarının xarakterini sadə şəkildə şərh edir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə, diskussiya

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Avstriya bəstəkarı, «Valslar kralı» İ.Ştrausun «Vyana meşəsinin nağılları» və Qara Qarayevin «Yeddi gözəl» baletindən «Vals» əsərlərinin hərəsindən bir parça dinlənir. Bundan sonra sinfə suallarla müraciət olunur:

– Dinlədiyiniz əsərlərdən hansı Azərbaycan bəstəkarına məxsusdur?

– Bu iki əsərin xarakteri haqqında nə deyə bilərsiniz?

Suallara mümkün cavablar alındıqdan sonra tədqiqat sualı verilir.

Tədqiqat sualı:

– Avstriya bəstəkarı İ.Ştrausun «Vyana meşəsinin nağılları» və Qara Qarayevin «Yeddi gözəl» baletindən «Vals» əsərlərinin oxşarlığı və fərqliliyi haqqında nə deyə bilərsiniz?

2. Tədqiqatın aparılması

Sinfə üzərində cədvəl çəkilmiş iş vərəqləri paylanılır və dinlənilmiş əsərlər haqqında verilmiş sualların qarşısında (+) və ya (–) işarəsi qoymaq tövsiyə olunur.

№	Əsərin adı	Əsərin janrı			Əsəri ifa edən kollektiv			Xanə ölçüsü			
		mahnı	rəqs	marş	simfonik orkestr	kamera orkestri	xalq çalğı alətləri ansamblı	2/4	3/4	4/4	6/8
1.	Q.Qarayev. «Vals»										
2.	İ.Ştraus. «Vyana meşəsinin nağılları» valsı										

Tapşırıq: Müəllim lövhədən düzgün cavablar yazılmış cədvəl asır və şagirdlərə tapşırır ki, onlar öz cavabları ilə lövhədəki cavabları tutuşdurub səhvlərini düzəltsinlər.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Dinlənilmiş iki əsərin şifahi şəkildə müqayisə yolu ilə oxşar və fərqli cəhətləri aydınlaşdırılır, fikir mübadiləsi aparılır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Azərbaycan və digər Şərq ölkələrinin musiqisi Avropa bəstəkarlarının yaradıcılığına təsir göstərdiyi kimi, avropa musiqisinin də Azərbaycan professional musiqisinə böyük təsiri olmuşdur.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Azərbaycan bəstəkarı Telman Hacıyevin şair Nəbi Xəzrinin sözlərinə bəstələdiyi vals templi «Abşeron» mahnısı öyrədilir.

Tapşırıq: Uşaq zərb alətləri ilə «Abşeron» mahnısına ritmik müşayiət yaradın.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

- Bu dərstdə biz «Vals» janrının Avropa və Azərbaycan bəstəkar musiqisində necə əks olunduğunu aydınlaşdırdıq. Bunu necə etdik?
- Mövzu ilə əlaqədar hansı musiqi əsərlərini dinlədik?
- Bu əsərlərin müəllifləri kimdir?
- Vals temli hansı mahnını öyrəndik və onun müəllifləri kimdir?

Mövzu 22

MARŞ AVROPA VƏ AZƏRBAYCAN MUSIQISINDA

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.3., 3.1.1.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 1.1.2.

Fəndaxili - 1.2.2., 3.1.1.

MƏQSƏD: Musiqi əsərlərinin melodiyası və məzmununun uyğunluğunu nümunələr əsasında müəyyən edir. Mahnı-marş janrlı musiqi nümunələrinin ifasında iştirak edir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, diskussiya, müqayisə, Venn diaqramı

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Dahi italyan bəstəkarı Cüzeppe Verdinin «Aida» operasından «Marş» və «Şur» Azərbaycan klassik muğamından marş xarakterli «Simayi-Şəms» rəngi səsləndirilir. Müəllim şagirdlərə suallarla müraciət edir:

- Dinlədiyiniz bu iki musiqi əsərindən hansı Azərbaycan xalqına məxsusdur?

– Bu musiqi nümunələri arasında uyğunluq varmı?
Şagirdlər müəllimin köməyi ilə sualları cavablandırırlar.

Tədqiqat sualı:

– Dinlədiyiniz C. Verdinin «Aida» operasından «Marş»-la «Simayi-Şəms» rəngi arasında hansı oxşarlıq və fərqlilik var?

2. Tədqiqatın aparılması

Şagirdlərə üzərində cədvəl çəkilmiş iş vərəqləri paylanır və tövsiyə edilir ki, cədvəldəki doğru cavabların qarşısında (+) işarəsi qoymaqla onları cavablandırsınlar.

№	Əsərin adı	Musiqinin janrı			Xarakteri			Xanə ölçüsü				
		mahnı	rəqs	marş	şən	təntə-nəli	qəmli	2/4	3/4	4/4	6/8	3/8
1.	«Aida» operasından «Marş»											
2.	«Simayi-Şəms» rəngi											

Şagirdlər cədvəli doldurduqdan sonra müəllim düzgün cavab olan cədvəli lövhədən asır. Şagirdlər öz cavabları ilə cədvəldəki cavabları müqayisə edir, doğru olanı müəyyənləşdirirlər.

Təpşırıq: Öz cavablarınızı lövhədəki cavablarla müqayisə edin və səhvlərinizi düzəldin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

a) Cədvəldəki doğru cavablara uyğun olaraq mövzu ətrafında şagirdlərlə fikir mübadiləsi aparılır.

b) «Aida» operasındakı «Marş» və «Simayi-Şəms» rənginin hərəsindən bir parça notla ifa olunur.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Hər bir xalqın bəstəkar və xalq musiqisində marş janrı geniş yayılmışdır.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Musiqisi Qara Qarayevə, sözləri M. Svetlova və tərcüməsi Vladimir Qafarova məxsus marş xarakterli «Dəniz neftçilərinin mahnısı» öyrədilir.

Təpşırıq: Uşaq zərb alətləri vasitəsilə mahnının ritminə uyğun olaraq müşayiət yaradın.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

– Bu gün biz Avropa və Azərbaycan musiqisində marş janrı ilə tanış olduq. Bunu necə etdik?

– Mövzunu aydınlaşdırmaq üçün hansı əsərlərdən istifadə etdik?

– Bu əsərlərin müəllifləri kimdir?

– Hansı mahnını öyrəndik?

– «Dəniz neftçilərinin mahnısı»-nın müəllifləri kimdir?

Mövzu 23

QARA QARAYEV VƏ AFRIKA ZƏNCİLƏRİNİN MUSIQISI

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.3., 1.2.2., 3.1.1.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 2.1.1.

Fəndaxili - 2.1.2., 3.2.2.

MƏQSƏD: Professional və xalq musiqisi nümunələrinin oxşar və fərqli cəhətlərini müəyyən edir. Əsərin melodiyaşının ritmini əl hərəkətləri ilə tutmağı bacarır. Milli və Avropa musiqi alətləri arasındakı oxşarlığı müəyyən edir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə, müzakirə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Sinifdə problem vəziyyəti yaratmaq üçün Qara Qarayevin «İldırımli yollarla» baletindəki «Qaralar rəqsi»ndən bir parça dinlənilir və onun əsas melodiyası müəllimin köməyi ilə notla oxunulur. Müəllim sinfə suallarla müraciət edir:

– Uşaqlar, dinlədiyiniz və bir parçasını notla oxuduğunuz Q. Qarayevin «Qaralar rəqsi» əsəri Azərbaycan musiqisinə oxşayırmı?

– Zəncilər hansı ölkələrdə yaşayırlar?

– Nəyə görə Q. Qarayev bu rəqsi «Qaralar rəqsi» adlandırır?

Müəllimin köməyi ilə şagirdlər sualları cavablandırırlar.

Tədqiqat sualı:

– Qara Qarayev «İldırımli yollarla» baletində Azərbaycan xalq musiqisindən istifadə edə bilərdimi?

– «İldırımli yollarla» baletində bəstəkar hansı ölkənin və hansı xalqın musiqisindən istifadə etmişdir?

2. Tədqiqatın aparılması

a) «Qaralar rəqsi»nin melodiyası $5/4$ xanə ölçüsündə olduğu üçün şərti olaraq $3/4 + 2/4$ kimi iki yerə bölünür və notu lövhədə yazılır.

b) «Qaralar rəqsi»nin melodiyasından 4 xanə ritmdə göstərilən şəkildə bölünərək 8 xanəyə çevrilir və əvvəlcə melodiyanın ritmi əl vasitəsilə, yaxud uşaq zərb alətləri vasitəsilə ifa olunur. Sonra isə rəqsin melodiyası 8 xanə olmaqla notla ifa edin.

Tapşırıq: «Qaralar rəqsi»nin melodiyasının ritmini uşaq zərb alətləri ilə (yaxud əl çalmaqla) tutmaqla notlarla (yaxud «lya» hecası ilə) ifa edin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Afrika zəncilərinin musiqisi mürəkkəb quruluşlu xanələrdən ibarətdir. Ona görə də onların melodiyaşlarını oxumaq üçün xanə ölçülərini sadə xanələrə bölmək məqsədə uyğundur.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Afrika zəncilərinin musiqisi mürəkkəb ritmik quruluşa malik olsa da, onu sadə xanələrə bölməklə asanlaşdırmaq olar.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Azərbaycan xalq zərbi-muğamı «Qarabağ şikəstəsi» öyrədilir.

Tapşırıq: «Qarabağ şikəstəsi» zərbi-muğamının ritmini əl çalmaqla, yaxud uşaq zərb alətləri vasitəsilə tutun.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

- Bu dərsdə mürəkkəb ritmik quruluşa malik olan zənci musiqisinin Qara Qarayevin yaradıcılığında necə istifadə olunduğunu araşdırdıq. Bunu necə etdik?
- Mövzunu aydınlaşdırmaq üçün hansı musiqi nümunəsindən istifadə etdik?
- Mürəkkəb ritmə malik hansı Azərbaycan zərbi-muğamını oxuduq?

Mövzu 24

PYOTR İLİÇ ÇAYKOVSKI VƏ DÜNYA XALQLARININ MUSIQISI

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 2.1.1., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 1.2.1.
Fəndaxili - 2.1.1.

MƏQSƏD: Xalq musiqisinin professional musiqiyə təsirini müəyyən edir. Verilmiş musiqi əsərinin melodiya və məzmun uyğunluğunu müəyyən edə bilər.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə, müzakirə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

P.İ.Çaykovskinin «Şelkunçik» baletindən əvvəlcə «İspan rəqsi», sonra isə «Çin rəqsi» səsləndirilir. Musiqi nömrələri dinləndikdən sonra şagirdlərə suallar verilir:

- Uşaqlar, biz artıq sizinlə ispan xalq musiqisinə bir dəfə qulaq asmışıq. Bu iki əsərdən hansı bir neçə dərs bundan əvvəl dinlədiyiniz ispan musiqisinə oxşayır?
  - Bəs ikinci musiqi, sizcə, hansı xalqın musiqisinə bənzəyir?
- Müəllimin köməyi ilə şagirdlər sualları cavablandırırlar.

Tədqiqat sualı:

- Bəstəkarlar öz əsərlərində yalnız öz xalqının, yoxsa digər dünya xalqlarının musiqisindən istifadə edirlər?

2. Tədqiqatın aparılması

Müəllim bundan əvvəlki dərslərdə daha hansı xalqın musiqisi ilə tanış olduqlarını soruşur və üstündə cədvəl çəkilmiş iş vərəqlərini şagirdlərə paylayır. Şagirdlərdən tələb

olunur ki, dinlədikləri xalqların musiqi nümunələrini yada salaraq qarşısında (+) işarəsi qoysunlar.

Nö	Xalqların adları	(+)
1.	Azərbaycan	
2.	Rus	
3.	Ukrayna	
4.	Belarus	
5.	Özbək	
6.	Afrika	
7.	Ləzgi	
8.	Ərəb	
9.	Çin	
10.	İspan	

Bundan sonra müəllim düzgün cavab olan cədvəli lövhədən asır. Şagirdlər öz cavabları ilə doğru cavabı müqayisə edir.

Tapşırıq: Lövhədəki cədvələ uyğun cavablarınızı dəqiqləşdirin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Bu dərsə qədər dinlənilmiş digər xalqların musiqi nümunələri və onların bəstəkarlarının adı yada salınaraq onlar arasında əlaqə yaradılır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Dünya xalqlarının musiqisi arasında keçilməz sərhəd yoxdur.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Mövzunun ən sevimli əlamətlərindən hesab edilən günəş haqqında «Günəş» mahnısı öyrədilir. Sözləri Sevinc Nuruqızıya, musiqisi Məryəm Əlibəyliyə aid olan mahnının tonallığı müəyyənləşdirilir.

b) Mahnının yazıldığı tonallıq müəyyənləşdirilir, onun səs sırası və tonika üçsəslisi şagirdlər tərəfindən ifa olunur.

c) Şən xarakterli «Novruzgülü» Azərbaycan xalq rəqsi dinlənir, onun təranələri altında rəqs edilir.

Tapşırıq: «Günəş» mahnısının melodiyasına əl çalmaqla və ya uşaq zərb alətləri ilə ritm tutun.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

— Bu dərsdə biz rus bəstəkarı P.İ.Çaykovskinin yaradıcılığında müxtəlif xalqların milli musiqi nümunələrindən necə istifadə edildiyini aydınlaşdırdıq. Bunu necə etdik?

— P.İ.Çaykovskinin «Şelkuncık» baletində hansı dünya xalqlarının musiqisindən istifadə edilmişdir?

— «Günəş» mahnısının müəllifləri kimdir?

NOVRUZ BAYRAMI VƏ MUSIQI

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.3., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 1.1.1.

Fəndaxili - 2.1.2., 3.3.3.

MƏQSƏD: Sadə melodiyalara dirijorluq edir. Digər xalqların musiqi nümunələri arasındakı oxşarlığı müəyyən edir. Xorla ifa qaydalarını nümayiş etdirir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müzakirə, müqayisə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Keçən dərsdə dinlənilmiş və təranələri altında rəqs edilmiş «Novruzu» Azərbaycan xalq rəqsi təkrarən səsləndirilir və bir qrup qız rəqs edir, oğlanlar əl çalırlar. Yaxşı olar ki, rəqsin digər hissəsində oğlanlar rəqs etsinlər, qızlar əl çalsınlar.

Bundan sonra müəllim yaz fəslinin gəlməsi ilə əlaqədar rus xalqının da «Maslenitsa» adlı bayramı olduğunu, bu bayramda da mahnı və rəqslərdən istifadə edildiyi haqqında məlumat verir. Misal olaraq, böyük rus bəstəkarı N.A.Rimski-Korsakovun «Qar qız» operasında da bizim Novruz bayramına oxşar səhnələr olduğunu söyləyir.

Bundan sonra şagirdlərə suallar verilir:

- Uşaqlar, Novruz bayramı haqqında nə bilirsiniz?
- Novruz bayramında hansı şirniyyatlar hazırlanır?

Şagirdlər suallara cavab verirlər.

Tədqiqat sualı:

- Novruz bayramında hansı xarakterli musiqi nümunələri səsləndirilir?

2. Tədqiqatın aparılması

Müəllim şagirdlərdən Novruz bayramına aid Azərbaycan xalq rəqslərinin və mahnılarının adını soruşur. Musiqi nümunələrinin adı məlum olduqdan sonra şagirdlərə bu bayramla əlaqədar daha hansı mahnı və rəqslərin olduğunu radio və televiziya verilişlərindən dəqiqləşdirmək tapşırılır.

Tapşırıq: Radio və televiziya kanallarında «Novruz» bayramı ilə əlaqədar eşitdiyiniz musiqi nümunələrini vərəqə yazaraq gələn dərsdə göstərin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Digər xalqların da Novruz bayramına bənzər yaz bayramları haqqında məlumatlar dəqiqləşdirilir.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Dünya xalqlarının musiqisi arasında keçilməz sərhədlər olmadığı kimi, bir-birinə məzmunca oxşayan milli bayramları da vardır.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

a) Musiqisi Ramiz Mirişliyə, sözləri Fikrət Qocaya məxsus olan «Bayram axşamları» mahnısı öyrədilir.

b) «Nəlbəki» Azərbaycan xalq rəqsinin təranələri altında şagirdlər rəqs edir və əl çalırlar.

Tapşırıq: «Bayram axşamları» mahnısına ritmik müşayiət edin.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

— Bu gün biz «Novruz» bayramı haqqında məlumatlarımızı genişləndirdik. Bunu necə etdik?

— Mövzunu aydınlaşdırmaq üçün hansı musiqi nümunələrindən istifadə etdik?

IV bölmə. Bəstəkar, ifaçı, dinləyici

Mövzu 26

BƏSTƏKAR VƏ MUSIQI

MƏZMUN STANDARTLARI: 2.1.1., 3.1.1., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 1.1.1.

Fəndaxili - 2.1.2.

MƏQSƏD: İki və üç hissəli mahnıları xarakter, temp, ritm dəyişikliyinə uyğun fərqləndirir. Xorla ifa qaydalarını nümayiş etdirir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müzakirə, müqayisə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

V.A.Motsartın «40-cı simfoniya»sından bir parça dinlənir. Sonra lövhədəki şəkli göstərərək əsərin və onu yazan bəstəkarın adı söylənilir, eyni zamanda bəstəkar haqqında qısa məlumat verilir. Bundan sonra müəllim suallarla sinfə müraciət edir:

— Uşaqlar, sizcə, musiqinin mövcudluğu üçün kimlər lazımdır?

— Bəs ifaçının rolu nədir?

— Dinləyici musiqi əsərlərinin həyatında hansı rolu oynayır.

Şagirdlər müəllimin köməyi ilə suallara cavab verirlər.

Tədqiqat sualı:

— Musiqinin mövcudluğu üçün kimlərin olması vacibdir?

2. Tədqiqatın aparılması

Müəllim sual-cavab metodundan istifadə etməklə uşaqlara musiqinin yaranması haqqında belə məlumat verir:

M: — Uşaqlar, musiqi əsərlərini — mahnını, rəqsi, marşı, simfoniyanı, operanı kim yaradır?

U: – Bəstəkarlar.

M: – Düzdür! Bəs bəstəkar musiqini yazıb onu heç kimə göstərməsə, biz haradan bilərik ki, o, musiqi əsəri yazıb? Deməli, onun üçün yazılmış əsəri və yaxud mahnını oxumaq lazımdır. Mahnı ifaçılarını necə adlandırırlar?

U: – Müğənni.

M: – Doğrudur! Yəni musiqini ifa etmək üçün ifaçılar, orkestrlər, xor kollektivləri lazımdır. Yaxşı, tutaq ki, bəstəkar mahnını yazdı və müğənni də onun yanında bu mahnını ifa etdi. Bəs bu mahnının yaranması haqqında məlumatın olması üçün onu kimlər dinləməlidir?

U: – İnsanlar.

M: – Düzdür. Amma buna insanlar yox, dinləyicilər desək, daha doğru olar.

Tapşırıq: Musiqinin yaranması haqqında məlumatın olması üçün kimlərin vacib olduğunu söyləyin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Bəstəkar, ifaçı və dinləyici anlayışları sxem şəklində məktəblilərə aydınlaşdırılır, sonradan bu sxem V.A.Motsartla simfonik orkestr və dinləyicilərlə əlaqələndirilir.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Musiqinin mövcud olması üçün bəstəkarın, ifaçının və dinləyicinin iştirakı vacib şərtidir.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Musiqisi Səid Rüstəmov, sözləri Mirmehdi Seyidzadəyə məxsus olan «Gözəl Quba» mahnısı öyrədilir.

Tapşırıq: Mahnının ritmini əl çalmaqla, yaxud uşaq zərb alətləri ilə tutun.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

– Bu gün biz bəstəkar və musiqi anlayışını öyrənməyə çalışdıq. Bunu necə etdik?

Mövzu 27

BƏSTƏKAR VƏ MAHNI

MƏZMUN STANDARTLARI: 2.1.2., 3.1.1.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 1.1.1.

Fəndaxili - 1.2.3., 3.1.1.

MƏQSƏD: Dinlədiyi musiqi əsərinin emosional məzmununu və xarakterini müəyyən edir. Mahnı-rəqs tipli musiqi nümunələrinin ifasında iştirak edir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müzakirə, müqayisə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Bəstəkar Tofiq Quliyevin «Ögey ana» filmindən «Kəndimiz» mahnısı dinlənilir və onun melodiyasından bir parça notla ifa olunur. Dinləmədən sonra müəllim sinfə suallarla müraciət edir:

- Uşaqlar, siz «Ögey ana» filminə baxmısınız?
- Orada «Kəndimiz» mahnısını eşitmisiniz?
- Bu mahnının bəstəkarı kimdir?

Şagirdlər suallara cavab verirlər.

Tədqiqat sualı:

– «Ögey ana» filmindən tanıdığınız və sinifdə eşitdiyiniz «Kəndimiz» mahnısının yaranmasında kimlər iştirak edib?

2. Tədqiqatın aparılması

Simfonik orkestrin müşayiəti ilə uşaq xorunun ifasında «Kəndimiz» mahnısının birinci bəndi bir daha səsləndirilir. Sonra üzərində cədvəl çəkilmiş iş vərəqləri şagirdlərə paylanılır və onlara tapşırılır ki, doğru cavabların qarşısında (+) işarəsi qoysunlar.

Dinlənən musiqi	Bəstəkar	Xor	Simfonik orkestr	Solist	Tar, kamança
«Ögey ana» filmindən «Kəndimiz» mahnısı					

Şagirdlər cədvəli doldurduqdan sonra müəllim doğru cavablar yazılmış cədvəli lövhədən asır.

Tapşırıq: Yazdığınız cavablarla lövhədə göstərilən cavabları müqayisə edərək səhvlərinizi düzəldin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Mahnı janrının yaranmasında bəstəkarla birlikdə ifaçı solistin, xor kollektivinin, fortepiano, yaxud hansısa bir orkestrin, ansamblın iştirakı və dinləyicinin iştirakı haqqında məlumatlar sual-cavab metodu ilə aydınlaşdırılır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Mahnının mövcud olması üçün bəstəkar, ifaçı və dinləyicinin iştirakı vacib şərtidir.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

- Tofiq Quliyevin fortepiano üçün «Qaytağı» əsəri dinlənir;
- Tofiq Quliyevin Zeynal Cabbarzadənin sözlərinə bəstələdiyi «Kəndimiz» mahnısı öyrədilir.

Tapşırıq: «Qaytağı» fortepiano pyesinə və «Kəndimiz» mahnısına ritmik müşayiət yaradın.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

- Bu dərsdə biz hər hansı mahnının yaranmasında iştirak edən bəstəkar, ifaçı və dinləyici haqqında anlayışımızı genişləndirdik. Bunu necə etdik?
- Mövzu ilə əlaqədar hansı musiqi nümunələrindən istifadə etdik?

LAYIHƏ

BƏSTƏKAR VƏ ROMANS

MƏZMUN STANDARTLARI: 2.1.1., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 1.2.5., H.b.:1.2.1.
Fəndaxili - 1.2.3., 1.2.2.

MƏQSƏD: Verilmiş musiqi əsərinin melodiya və məzmun uyğunluğunu sadə şəkildə şərh edir. Romansı mahnıdan fərqləndirən cəhətləri müəyyən edə bilir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə və müzakirə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Müəllim bəstəkar Asəf Zeynallının həyat və yaradıcılıq yolu, onun Azərbaycanda ilk romans janrının yaradıcısı olması ilə əlaqədar qısa məlumat verir. Bundan sonra məşhur müğənni Bülbülün ifasında bəstəkarın «Ölkəm» romansı səsləndirilir. Eyni zamanda şagirdlərə Asəf Zeynallının və romansın mətninin müəllifi Cəfər Cabbarlının şəkillərini göstərir.

Müəllim sinfə suallarla müraciət edir:

- Uşaqlar, romans nədir?
- Romansı mahnıdan fərqləndirən cəhət nədir?
- Azərbaycanda ilk romanslar kimə məxsusdur?

Tədqiqat sualı:

- Romansla mahnı arasında hansı oxşar və fərqli cəhətlər var?

2. Tədqiqatın aparılması

Şagirdlərə üzərində cədvəl çəkilən iş vərəqləri paylanır və xahiş olunur ki, doğru cavabı müəyyənləşdirib qarşısında (+) işarəsi qoysunlar.

№	Janrın adı	Hər ikisi səs və fortepiano üçün yazılır	Formaca fərqlənirlər	Xaraktercə fərqlənirlər
1.	Romans			
2.	Mahnı			

Şagirdlər suallara cavab verdikdən sonra müəllim doğru cavablar yazılmış cədvəli lövhəyə asır. Doğru və yanlış cavablar müəyyənləşdirilir.

Təpşiriq: Öz cavablarınızı lövhədəki cədvəldə göstərilən cavablarla yoxlayaraq səhv-lərinizi düzəldin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Romansın ilk 8 xanəsi notlarla ifa olunur. Sonra yazıldığı tonallıq təyin edilir və onun səs sırası oxunur. «Ölkəm» romansının xanə ölçüsü, ifa tərz, tempi ilə əlaqədar anlayış-lar aydınlaşdırılır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Romans səs və fortepiano üçün yazılmış mürəkkəb quruluşuna görə mahnıdan fərqlənən bir əsərdir. Bu əsər bəstəkar tərəfindən yazılır, solo-vokalçı isə fortepiano üçün müşayiəti ilə oxuyur, biz isə dinləyirik.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Musiqisi Əsrəf Abbasova, sözləri Yusif Əzimzadəyə məxsus olan «Səhər nəğməsi» öyrədilir. Bu mahnı xaraktercə və quruluşuna görə romansı xatırladır.

Təpşırıq: İfa olunan vokal əsərə ritm tutun.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

– Bu dərsdə romans janrı, onu ifa edən müğənni və onu müşayiət edən fortepiano ifaçısı ilə tanış olduq. Aydın məsələdir ki, bu musiqi səslənəndə biz dinləyici rolunda iştirak etdik. Bunu necə etdik?

– Mövzunu aydınlaşdırmaq üçün hansı musiqi nümunələrinə müraciət olundu?

– Hansı yeni mahnı oxuduq və onun müəllifləri kimdir?

Mövzu 29

BƏSTƏKAR VƏ OPERETTA

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 1.2.3., 3.3.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 1.1.2.

Fəndaxili - 1.1.1., 1.2.3.

MƏQSƏD: Operettada professional və xalq musiqilərini fərqləndirir. Musiqi janrı, musiqi alətləri və kollektivi arasındakı əlaqəni izah edir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə, diskussiya

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Müəllim operetta janrı, onun yaranması haqqında qısa məlumat verir. Üzeyir Hacıbəylinin «Arşın mal alan» operettasından «Müqəddimə» dinlənir. Bundan sonra bu operettadan Arşınmalçının ariyası notla ifa olunur. Müəllim suallarla şagirdlərə müraciət edir:

– Ötən illərdə biz Üzeyir Hacıbəylinin daha hansı operettası ilə tanış olmuşuq?

– Dinlədiyiniz «Müqəddimə» neçə hissədən ibarətdir? Müqəddimə əsərin gələcək inkişafı üçün nə qədər əhəmiyyətlidir?

Tədqiqat sualı:

– Operetta janrında yazılmış musiqili səhnə əsərində hansı musiqi janrlarından istifadə olunur və hansı musiqi kollektivləri iştirak edir?

2. Tədqiqatın aparılması

Şagirdlərə üzərində cədvəl çəkilmiş iş vərəqləri paylanılır.

Xahiş olunur ki, doğru cavabın qarşısında (+) işarəsi, doğru olmayan cavabın qarşısında isə (–) işarəsi yazmaqla cədvəli doldursunlar.

Əsərin adı	Janr					Musiqi kollektivi				
	Uvertüra Müqəddimə	Ariya	Duet	Trio	Xor	Kvartet	Simfonik orkestr	Xalq çalğı alətləri orkestri	Royal	Rəqs kollektivi
«Arşın mal alan» operettası										

Şagirdlər cavablarını qeyd etdikdən sonra müəllim doğru cavab yazılmış cədvəli lövhədən asır. Cavablar müqayisə edilir.

Tapşırıq: Lövhədəki cədvəllə öz cavablarınızı müqayisə edin və öz cədvəlinizdəki səhvləri düzəldin.

3. *İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi*

Operettanın yaradılması prosesində bəstəkarın, simfonik orkestrin, xor və rəqs kollektivlərinin, solistlərin, aktyorların rolu aydınlaşdırılır və musiqili səhnə əsərinin tamaşaçı rəğbəti qazanıb-qazanmadığı müəyyənləşdirilir.

4. *Nəticə və ümumiləşdirmə*

Operetta janrı bəstəkar və libretto müəllifi tərəfindən işlənir, Musiqili Komediya Teatrının aktyor və musiqi kollektivləri tərəfindən tamaşaya hazırlanır və tamaşaçılar tərəfindən dinlənir.

5. *Yaradıcı tətbiqetmə*

«Vətən oğlu» Azərbaycan aşığı mahnısı öyrədilir.

Tapşırıq: «Vətən oğlu» Azərbaycan aşığı mahnısına ritmik müşayiət edin.

6. *Qiymətləndirmə və ya refleksiya*

Dərs ümumiləşdirilir:

– Bu dərsdə biz operetta janrının yaradılmasında bəstəkarın, librettoçunun, aktyor və musiqi kollektivlərinin, tamaşaçıların rolunu müəyyənləşdirdik. Bunu necə etdik?

– Mövzu ilə əlaqədar hansı musiqi əsərlərindən istifadə etdik?

– Hansı Azərbaycan xalq mahnısını öyrəndik?

LAYİHƏ

Mövzu 30

BƏSTƏKAR VƏ OPERA

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.2.3., 2.1.1., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 2.1.2.

Fəndaxili - 1.2.2., 1.2.3.

MƏQSƏD: Musiqi kollektivlərinin, vokal ifaçılarının rolunu müəyyənləşdirməyi bacarır. Musiqi əsərinin melodiyası və məzmununun uyğunluğunu şərh edir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, diskussiya, müqayisə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Müəllim şagirdlərə opera janrının yaranması ilə əlaqədar qısa məlumat verir. Sonra Üzeyir Hacıbəylinin «Koroğlu» operasından «Çənlibel» xoru səsləndirilir. Sonra isə «Çənlibel» xorunun əsas mövzusunı şagirdlər müəllimin köməyiylə notlarla oxuyurlar.

Müəllim şagirdlərə sual verir:

– Uşaqlar, siz bu vaxta kimi daha hansı operalarla tanış olmusunuz?

– Operettdə iştirak edən musiqi kollektivləri operada da olurmu?

Şagirdlər mümkün olan cavabları verirlər.

Tədqiqat sualı:

– Operada hansı musiqi janrları və kollektivləri iştirak edir?

2. Tədqiqatın aparılması

Şagirdlərə üzərində cədvəl çəkilmiş iş vərəqləri paylanılır. Cədvəldəki doğru sualların qarşısında (+), doğru olmayanlarının qarşısında isə (–) işarəsi qoymaq tapşırılır.

Əsərin adı	Janr					Musiqi kollektivi				
	Uvertüra Müqəddimə	Ariya	Duet	Trio	Xor	Kvartet	Simfonik orkestr	Xalq çalğı alətləri orkestri	Royal	Rəqs kollektivi
«Koroğlu» operası										

Şagirdlər öz qeydlərini etdikdən sonra müəllim doğru cavab olan cədvəli lövhədən asır.

Tapşırıq: Lövhədə asılmış cədvəldəki cavablarla öz cavablarınızı müqayisə edib səhvlərinizi düzəldin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Cədvəldəki cavablar ətrafında şagirdlərlə fikir mübadiləsi edilir və operada iştirak edən musiqi kollektivlərinin adı dəqiqləşdirilir.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Mövzuya uyğun müəyyənləşdirilir ki, operanı yazan bəstəkar, libretto müəllifi ilə bərabər, onun səhnələşdirilməsində musiqi kollektivlərinin və vokal ifaçılarının böyük rolu vardır.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Musiqisi Cahangir Cahangirova və sözləri Aslan Aslanova məxsus olan «Dəniz» mahnısı öyrədilir.

Tapşırıq: Mahnıya ritmik müşayiət tutun.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

- Bu dərsdə opera janrının yaranmasında bəstəkar, libretto müəllifi, musiqi kollektivləri və opera solistlərinin rolunu aydınlaşdırdıq. Bunu necə etdik?
- Mövzunu aydınlaşdırmaq üçün hansı musiqi nümunələrindən istifadə etdik?
- Öyrəndiyiniz mahnının müəllifləri kimdir?

Mövzu 31

BƏSTƏKAR VƏ SİMFONİYA

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.2.3., 2.1.1., 3.1.1.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - T.i.: 2.2.1.

Fəndaxili - 2.1.1., 3.3.1.

MƏQSƏD: Bəstəkarın və ifaçı orkestrin rolunu, əsərin xarakteri ilə musiqi janrı arasındakı uyğunluğu izah edə bilir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə, müzakirə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Müəllim əvvəlcə simfoniya janrı, onun yaranması, bu janrın yaranmasında iştirak edən bir sıra görkəmli dünya bəstəkarları, o cümlədən böyük Azərbaycan bəstəkarı Fikrət Əmirov haqqında danışır. Bəstəkarın simli alətlər üçün 4 hissəli «Nizami» simfoniyası haqqında qısa məlumat verdikdən sonra müəllim həmin simfoniyanın vals xarakterli və 3/8 xanə ölçülü, «Skerso» adlanan II hissəsindən bir parça səsləndirir. Bundan sonra sinfə müraciət edir:

- Uşaqlar, bu əsərin xarakteri hansı musiqi janrını xatırladır?
  - Sizcə, dinlədiyiniz musiqi parçasının xanə ölçüsü nə qədərdir?
- Şagirdlər müəllimin köməyi ilə sualları cavablandırırlar.

Tədqiqat sualı:

— Dinlədiyiniz simfoniyanın tempi hansı Avropa rəqsinə bənzəyir? Bu musiqinin təranələri altında hansı rəqsi hərəkətlər etmək olar?

2. Tədqiqatın aparılması

Üzərində cədvəl olan iş vərəqləri şagirdlərə paylanır və doğru cavabın qarşısında (+) işarəsi qoymaq tapşırılır.

Əsərin adı	Simfonik orkestr	Simli alətlər orkestri
«Nizami» simfoniyası		

Şagirdlər cədvəldəki sualları cavablandırdıqdan sonra müəllim doğru cavablar olan cədvəli lövhədən asır.

Tapşırıq: Öz cavablarınızı lövhədə asılmış cədvəldəki cavablarla müqayisə edib səhvlərinizi düzəldin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Cədvəl üzərində şifahi fikir mübadiləsi aparılır və simfoniyanın Avropa Simli Alətlər Orkestrinin musiqiçiləri tərəfindən ifa olunduğu aydınlaşdırılır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Simfoniyanın musiqisini bəstəkar yazır, bu musiqini simli alətlər orkestri ifa edir, dinləyicilər isə onu dinləyirlər.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Musiqisi bəstəkar Fikrət Əmirovun, sözləri Zeynal Cabbarzadənin olan şən xarakterli, 6/8 xanə ölçülü «Bahar gəlir» mahnısı öyrədilir.

Tapşırıq: Mahnının ritmini əl çalmaqla, yaxud uşaq zərb alətlərilə tutun və mahnıya uyğun şəkil çəkin.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

— Bu dərsdə biz simfoniya janrı ilə əlaqədar əsərin yaranmasında iştirak edən bəstəkar, ifaçılar qrupu və dinləyicilər haqqında anlayışı aydınlaşdırdıq. Bunu necə etdik?

— Mövzu ilə əlaqədar hansı əsərlərdən istifadə etdik?

— Öyrəndiyiniz mahnı necə adlanır və onun müəllifləri kimdir?

BƏSTƏKAR VƏ BALET

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.2.3., 3.1.1.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - T.i.2.1.1.

Fəndaxili - 1.2.3.

MƏQSƏD: Libretto müəllifi, xoreoqraf, rəqqas, musiqiçi və dinləyicilərin hər birinin ayrı-ayrılıqda rolunu sadə şəkildə izah edir, mahnı-marş xarakterli musiqinin ifasında iştirak edir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə, müzakirə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Müəllim əvvəlcə balet janrı, onun yaranmasında iştirak edən bəstəkar, libretto müəllifi, baletmeystr, tamaşanın quruluşçu rejissoru, rəqqaslar (balerina və baleron), musiqiçilər, tamaşanın rəssamı haqqında qısa məlumat verir. Bundan sonra Arif Məlikovun türk yazıçı-dramaturqu Nazim Hikmətin eyniadlı əsəri əsasında yazılmış «Məhəbbət əfsanəsi» baletindən «Türk qızlarının rəqsi» dinlənir.

Sinfə suallar verilir:

- Uşaqlar, dinlədiyiniz musiqi «Türk qızlarının rəqsi» adlanır. Xoşunuza gəldimi?
- Musiqinin ritmi sizə aydın oldumu?

Şagirdlər sualları cavablandırırlar.

Tədqiqat sualı:

- Balet janrının yaranmasında kimlər iştirak etməlidirlər?

2. Tədqiqatın aparılması

Üzərində cədvəl çəkilmiş iş vərəqləri şagirdlərə paylanır. Şagirdlərdən doğru cavabın qarşısında (+), səhv cavabın qarşısında isə (–) işarəsi qoymaq xahiş edilir.

Əsərin adı	Əsərin yaradılmasında iştirak edənlər				Musiqi kollektivləri				
	Bəstəkar	Dirijor	Baletmeystr	Rəssam	Kvartet	Simfonik orkestr	Xalq çalğı alətləri orkestri	Royal	Rəqs kollektivi
«Məhəbbət əfsanəsi» baleti									

Uşaqlar cədvəli doldurduqdan sonra müəllim doğru cavab yazılmış cədvəli lövhədən asır.

Tapşırıq: Öz cavablarınızı lövhədəki cədvəldə göstərilən doğru cavablarla müqayisə edib səhvlərinizi düzəldin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

Cədvəl üzərində şifahi sorğu-sual aparılır və balet haqqında bilgiler genişləndirilir.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Balet elə bir səhnə əsəridir ki, özündə musiqi, rəqsi, səhnə hərəkətləri və təsviri incəsənəti birləşdirir.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

Musiqisi Cavanşir Quliyevə, sözləri Əli Kamiyə məxsus olan «Əsgər marşı» öyrədilir.

Tapşırıq: Mahnının ritmini ayaq tappılıqları ilə tutun.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

Dərs ümumiləşdirilir:

— Bu dərsdə biz baletin yaranmasında iştirak edən bəstəkarın musiqi yazdığını, baletmeysterin rəqslərin quruluşunu hazırladığını, balerina və baleronların rəqslərdə iştirak etdiyini, rəssamın səhnənin təsvirini yaratdığını, simfonik orkestrin isə dirijorun rəhbərliyi ilə rəqsləri müşayiət etdiyini aydınlaşdırdıq. Bunu necə etdik?

— Mövzunun açılması üçün hansı bəstəkarın və dramaturqun əsərindən istifadə etdik?

— Hansı mahnını öyrəndik və onun müəllifləri kimdir?

Mövzu 33

BƏSTƏKAR VƏ XALQ MUSIQISI

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 2.1.1., 3.1.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 1.1.1.

Fəndaxili - 1.2.2.

MƏQSƏD: Professional musiqidə xalq musiqisindən necə istifadə olunduğunu sadə şəkildə izah edə bilər. Bəstəkar və xalq musiqisi arasında oxşar cəhətləri sadə şəkildə şərh edir.

İŞ ÜSULU: Beyin həmləsi, müqayisə, müzakirə

Dərsin mərhələləri:

1. Motivasiya

Müəllim il ərzində xalq musiqisi ilə əlaqədar keçilmiş mövzuları şagirdlərin yadına salır. Bundan sonra dahi bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin Azərbaycan xalq mahnılarını, o

cümlədən uşaqlar üçün olan mahnıları nota salması ilə əlaqədar məlumatları şagirdlərin diqqətinə çatdırır. «Çıxdı günəş» mahnısının melodiyası notları ilə ifa olunur.

Sinfə suallarla müraciət olunur:

– Uşaqlar, sizcə, bəstəkarlar nəyə görə xalq mahnılarından istifadə edirlər?

– Bəstəkarlar xalq musiqisindən istifadə etdikdə onları olduğu kimi saxlayırlar, yoxsa dəyişdirirlər?

Tədqiqat sualı:

– Xalq musiqisi və onlardan istifadə edilərək yaradılmış bəstəkar musiqisi arasında oxşar və fərqli cəhətlər hansılardır?

2. Tədqiqatın aparılması

Əvvəlcə «Bayatı-Şiraz» muğamına əsaslanan «Laçın» Azərbaycan xalq mahnısı vokal ifada səsləndirilir. Sonra isə bəstəkar Nazim Əliverdibəyovun bu mahnı əsasında yazılmış fortepiano pyesi dinlənilir. Daha sonra «Laçın» mahnısının melodiyası notla oxunulur.

Müəllim Venn diaqramı çəkilmiş iş vərəqlərini şagirdlərə paylayır və tapşırır ki, bu iki əsər arasında oxşar və fərqli cəhətləri qeyd etsinlər.

Cavablar məlum olduqdan sonra müəllim düzgün cavablar yazılmış Venn diaqramını lövhədən asır.

Tapşırıq: Öz cavablarınızı lövhədəki Venn diaqramı ilə yoxlayın və səhvlərinizi düzəldin.

3. İnformasiya mübadiləsi və müzakirəsi

İl ərzində xalq musiqimizdən istifadə olunmaqla yazılan Azərbaycan və başqa xalqların bəstəkarlarının yaradıcılığından nümunələr yada salınır.

4. Nəticə və ümumiləşdirmə

Xalq musiqisindən bütün dövrlərdə bütün bəstəkarlar öz yaradıcılıqlarında istifadə etmişlər.

5. Yaradıcı tətbiqetmə

a) «Darçını» Azərbaycan xalq rəqsi dinlənilir və melodiyası notla ifa olur.

b) Üzeyir Hacıbəylinin «O olmasın, bu olsun» operettasından «Rüstəm bəylə Məşədi İbadın» dueti dinlənilir, eyni zamanda onun ritmi əl çalmaqla, uşaq zərb alətlərindən istifadə etməklə tutulur.

Tapşırıq: Dinlədiyiniz bu iki musiqi nümunəsinin oxşar və fərqli cəhətlərini şifahi olaraq söyləyin.

6. Qiymətləndirmə və ya refleksiya

– Bu dərstdə biz xalq və bəstəkar musiqisi arasındakı qarşılıqlı əlaqəni aydınlaşdırdıq. Bunu necə etdik?

– Mövzunu aydınlaşdırmaq üçün hansı musiqi nümunələrindən istifadə etdik?

LAYİHƏ

Mövzu 34

KEÇİLMİŞ MÖVZULAR ÜZRƏ TƏKRAR

MƏZMUN STANDARTLARI: 1.1.1., 1.2.3., 3.1.2., 3.3.2.

İNTEQRASIYA: Fənlərarası - A.d.: 1.1.1.

Fəndaxili - 1.1.1., 3.1.2., 3.3.2.

MƏQSƏD: İlboyu öyrənilmiş mövzuları və onunla əlaqədar musiqi nümunələrini sadalaya bilir, verilən ritm və ölçüyə uyğun mahnıları yada salır.

İŞ ÜSULU: Təqdimat

Sinif qruplara bölünür.

Sinif otağı bayramsayağı bəzədilir. Qruplar afişa hazırlayır. Hər qrupun hazırladığı afişadan 2—3 əsərin adı göstərilməklə konsert repertuarı tərtib olunur. Konsert repertuarı «sinif afişası» şəklində təqdim edilir və ona uyğun konsert təşkil olunur. Konsertə məktəb müəllimləri və valideynlər dəvət edirlər.

LAYİHƏ

KEÇİLMİŞ MÖVZULARLA ƏLAQƏDAR MUSİQİ REPERTUARI

BAĞÇADA GÜL (Azərbaycan xalq mahnısı)

Moderato

Şə-fəq sa-çır gün bi-zə, Bəh - bəh, nə gö - zəl o-lur. Çı-xaq tar-la-
ya dü-zə, Bəh - bəh, nə gö - zəl o-lur. Qız lar, bu al
sə - hər-lə, Ge - lin du-raq üz - ü-zə. Bağ-ça-lar
gül a - çır, Bül-bül-lər dil a - çır yer ge-yir
al əl - van, Bəh bəh nə gö-zəl! Bəh bəh nə gö - zəl!

LAYLAY (Azərbaycan xalq mahnısı)

Andante

Kön-lü-münbir gü - lü-sən, Kön lü-münbir gü - lü-sən, O gü-lünbül - bü - lü-sən,
Si-nə-minsün - bü - lü - sən, Sə-ni,ba-lam, se-vi-rəm se- vi-rəm

NAXÇIVAN

Musiqisi Məmməd Cavadovun,
sözləri Hüseyn Əzimindir.

Moderato

Mən sə - ni vəsf e - dim bir ca - nan ki - mi,
sa - rı - lib boy - nu - na meh - ri - ban ki - mi,

gö - yün - də ul - duz - lar say - rı - şan ki - mi.

Nəqarət

Ey kö - nül mül - kü - nün va - rı. Nax - çı - van, a gü - lüm,

el - lə - rin sev - gi - li ya - rı, Nax - çı - van.

PIYADA KOROĞLU (Azərbaycan xalq mahnısı)

Allegro moderato

U - ca - u - ca dağ - lar

ba - şı qar - lı da o - lur,

qar - sız da - o - lur. Cəhd e -

lə bir iş - də ta - nın

sən - li də o - lur, sən - siz də o - lur.

UZUNDƏRƏ (Azərbaycan xalq rəqsi)

Moderato, Grazioso

♩ = 80

tr

tr

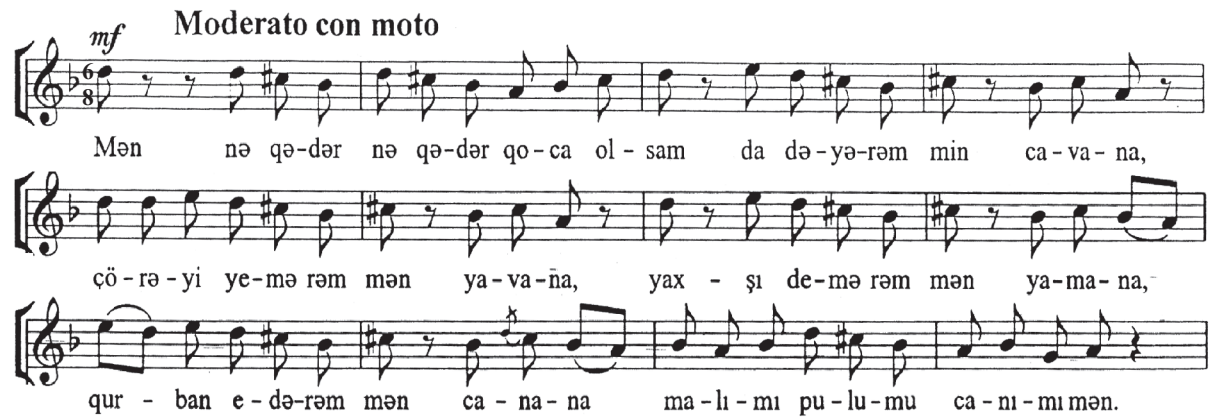
tr

DARÇINI (Azərbaycan xalq rəqsi)

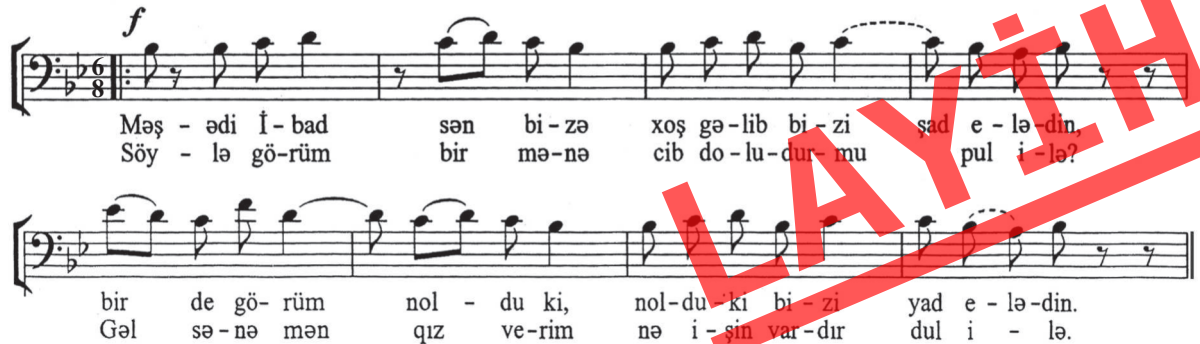
MƏŞƏDİ İBADIN MAHNISI VƏ RƏQSI

RÜSTƏM BƏYLƏ MƏŞƏDİ İBADIN DUETİ

Allegretto (con bravura)

Rüstəm bəy

MƏKTƏBƏ

Musiqisi Qəmbər Hüseynlinin,
sözləri Nəriman Həsənzadəninindir.

Allegretto

Gə-lin, ay u-şaq-lar, gə-lin hə-vəs - lə, Nəğ-mə-lər
o-xu - yaq biz ye-ni səs - lə, Çə-ğırır bu çöl - lər,
bu düz - lər. bi - zi. Din - lə - sin
ge - cə - lər, gün-düz-lər bi - zi. 1. 2.

YALLI

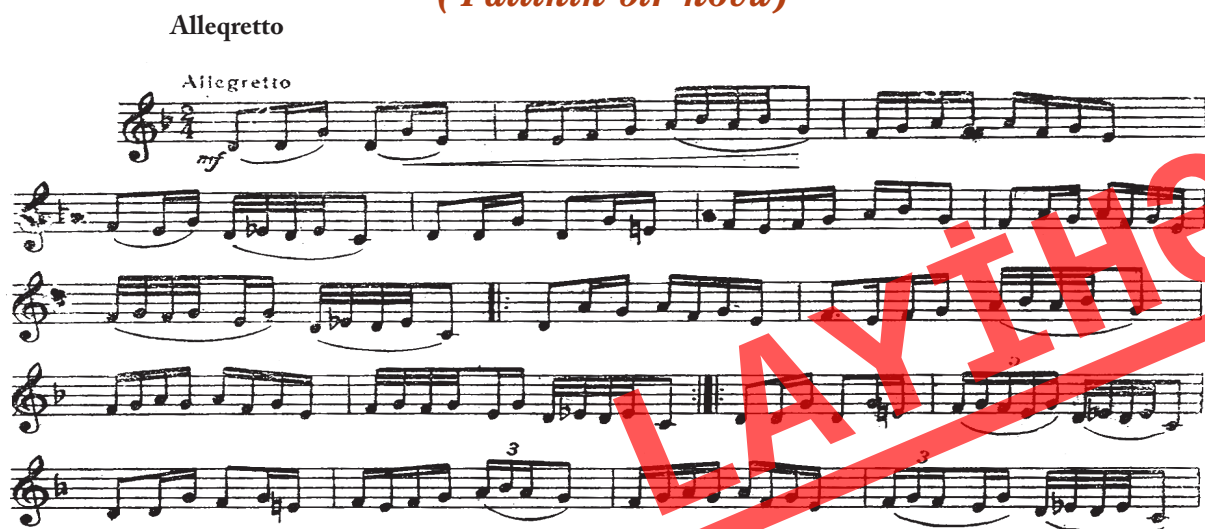
Allegro

TƏNZƏRƏ (Yallının bir növü)

Allegretto

Allegretto

AŞIQSAYAĞI
Skripka, violonçel və fortepiano üçün

Allegro moderato

Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinindir.

pizz.
f
f

QARA QARAYEVİN III SİMFONİYASINDAN BİR PARÇA

Allegro
p
f
p

YAŞA, AZƏRBAYCAN

*Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Səməd Vurğunundur.*

Allegretto

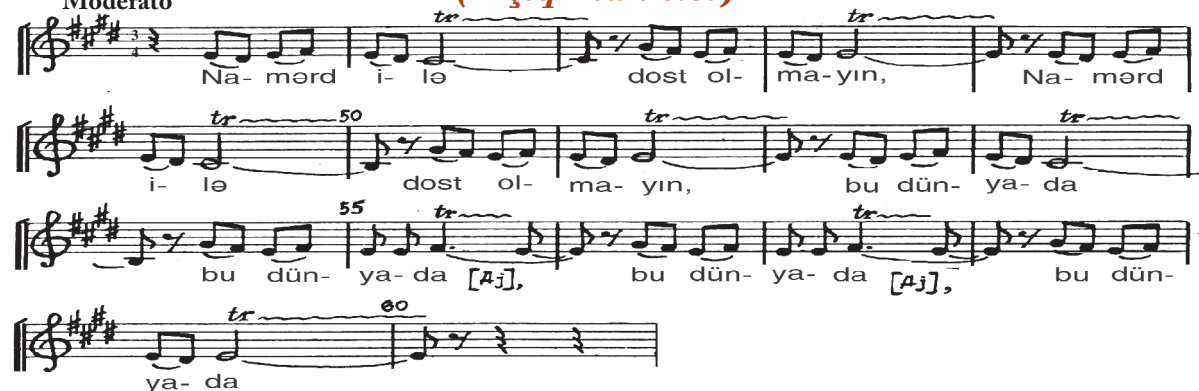

Çox keç-mi - şəm bu dağ- lar - dan
Dur-na göz - lü bu-laq - lar - dan,
Ay - rı - lar - nu kö-nül can - dan?
Ay - rı - lar - nu kö-nül can - dan?
A-zər-bay - can, A-zər - bay - can!
Ya - şa, ya - şa, A-zər - bay - can, Ay a-nam
A-zər - bay - can, Ay a-nam, A-zər - bay - can.

LAÇINI

(Aşıq mahnısı)

Moderato

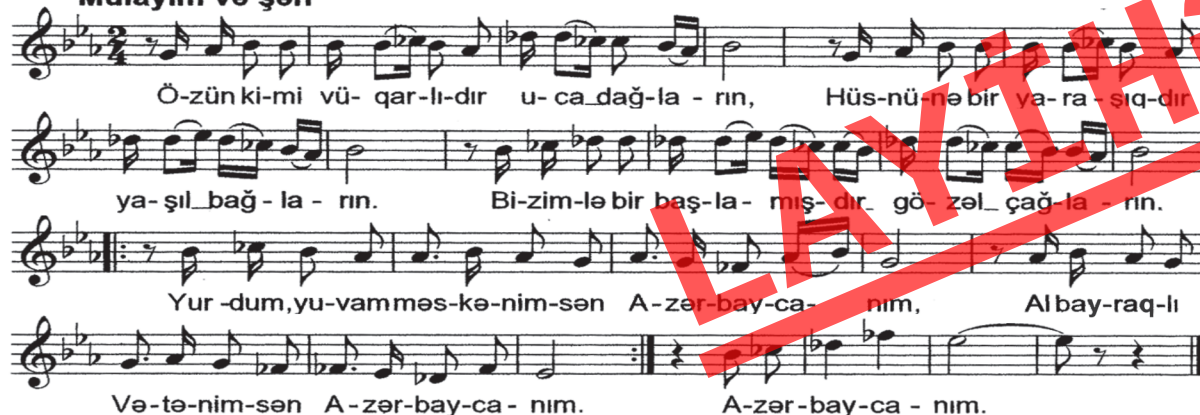

Na- mərd i- lə dost ol- ma- yın, Na- mərd
i- lə dost ol- ma- yın, bu dün- ya- da
bu dün- ya- da [a.j], bu dün- ya- da [a.j], bu dün-
ya- da

AZƏRBAYCANIM

*Musiqisi Rauf Hacıyevin,
sözləri Ənvər Əlibəylindir.*

Mülayim və şən

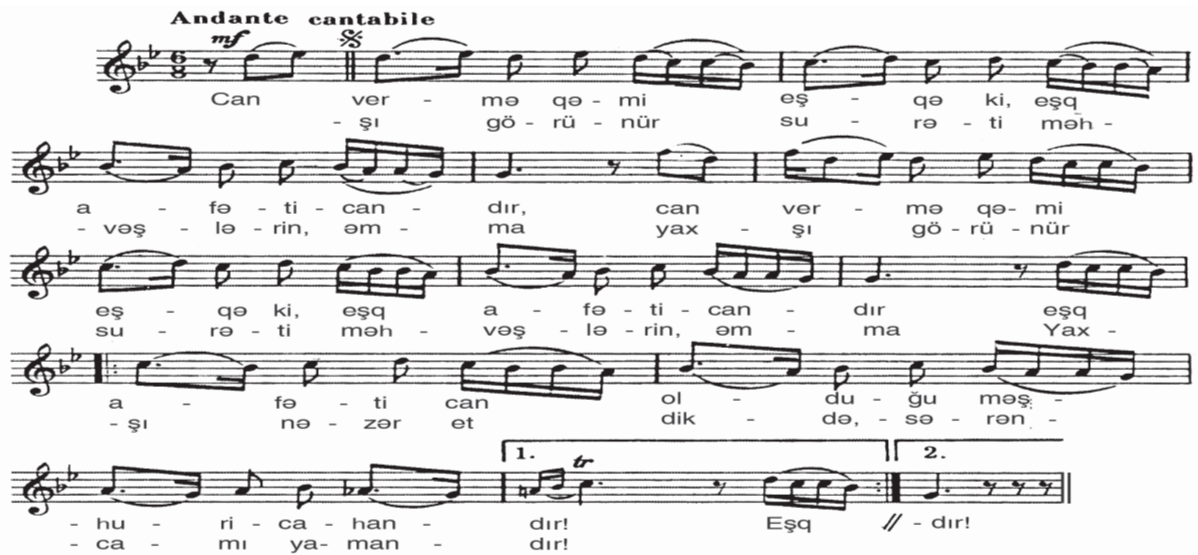

Ö-zün ki-mi vü- qar-lı-dır u-ca dağ-la - rın, Hüs-nü-nə bir ya-ra - şıq-dır
ya-şıl bağ - la - rın. Bi-zim-lə bir baş-la- mış- dır gö- zəl çağ-la - rın.
Yur- dum, yu- vamməs- ke- nim- sən A- zər- bay- ca- nım, Albay-raq-lı
Və- tə- nim- sən A- zər- bay- ca- nım. A- zər- bay- ca - nım.

HİCAZ TƏSNİFİ

Andante cantabile

Can ver - mə qə - mi eş - qə ki, eşq - şı gö - rü - nür su - rə - ti məh - a - fə - ti - can - dır, can ver - mə qə - mi - vəş - lə - rin, əm - ma yax - şı gö - rü - nür eş - qə ki, eşq a - fə - ti - can - dır eşq su - rə - ti məh - vəş - lə - rin, əm - ma Yax - a - fə - ti can ol - du - ğu məş - şı ne - zər et dik - də, - sə - rən, - hu - ri - ca - han - dır! Eşq // - dır! ca - mı ya - man - dır!

QARABAĞ ŞİKƏSTƏSİ (Azərbaycan zərbi-muğamı)

Allegro moderato

AZƏRBAYCAN YAŞAYIR

*Musiqisi Oqtay Rəcəbovun,
sözləri Rafiq Yusifoğlunundur.*

Allegro moderato

Hə-rə-miz bu və-tə-nin Par-ça-sı, zər-rə-si - yik. Ya-ğı-la-ra yur-du - mün Par-ça-sı, zər-rə-si yük. Bu Və-tə-nin yo-lun - da, Bir-ləş-sin əl-lə-ri - miz. Se-vin-sin dağ - la - rı - mız, Se-vin - sin çöl - lə - ri - miz. Se-vin - sin çöl - lə - ri - miz.

QAYTAĞI

Musiqisi Niyazinindir.

Moderato

LƏZGİNKƏ (Ləzgi xalq rəqsi)

Cəld

QALADA YATMIŞ İDİM (Azərbaycan xalq mahnısı)

Allegretto

İPPOLİTOV-İVANOVUN «TÜRK FRAQMENTLƏRİ» ƏSƏRİNDƏN BİR PARÇA

Moderato sostenuto. Tempo Marciale.

PIANO.

BƏNÖVŞƏ (Azərbaycan xalq mahnısı)

Not yazısı Fikrət Əmirovundur.

Tələsmədən

Dağ - la - ra gün - dü - şüb dūr, Dağ - la - ra gün - dü - şüb dūr.

A - cıl, bə növ - şəm a - cıl, A - cıl, bə növ - şəm a - cıl!

Dağ - la - ra gün - dü - şüb dūr, Dağ - la - ra gün - dü - şüb dūr.

A - cıl, bə növ - şəm a - cıl, A - cıl, bə növ - şəm a - cıl!

**E.NƏZİROVA VƏ F.ƏMİROVUN
«ƏRƏB MÖVZUSUNDA KONSERT» İNDƏN BİR PARÇA**

Allegro maestoso

Piano II
(Orchestra)

cresc.

poco rit.

a tempo

1 *a tempo*

KARVAN

Musiqisi Soltan Hacıbəyovundur.

Moderato

ŞƏFƏQ SÖKÜLƏRKƏN (Azərbaycan xalq mahnısı)

Not yazısı Üzeyir Hacıbəylinindir.

Tez-tez

Şə - fəq sö - kü - lər - kən, xo - ruz - lar ban - lar,
 şış du - man - lı də - rə, ba - yır, or - man - lar,
 şış du - man - lı də - rə, ba - yır, or - man - lar,
 Sü - rü - sü - nü ya - yar da - ğa ço - ban - lar,
 tə - bi - ə - tin zöv - qü - nü on - lar an - lar,
 tə - bi - ə - tin zöv - qü - nü on - lar an - lar,

ÇİN GÖZƏLİNİN RƏQSİ

Musiqisi Qara Qarayevindir.

Allegro

piano
 piano
 piano
 piano

marcato

MƏKTƏBLİLƏRİN SÜLH HAQQINDA MAHNISI

*Musiqisi Qara Qarayevin,
sözləri Zeynal Cabbarzadəninidir.*

Marş tempində

A-na yur-dun qu - ca-ğın- da boy a - tı - rıq a - zad, şən.
A-na yur - dun qu - ca-ğın - da boy a - tı - rıq a - zad, şən. Bəs-lər bi
zi, səs-lər bi - zi xoş gün-lə - rə bu Və - tən. Bəs-lər bi - zi,
səs-lər bi - zi xoş gün-lə - rə bu Və - tən. Qoy mah-nı - mız hər tə-rə-
fə a - ғız, a - ғız do-laş - sın. Qoy sə-si - miz ke-çil-mə-yən,
Me-şə keç - sin dağ aş - sın! Me-şə keç - sin dağ aş - sın!

YENİ İL

*Musiqisi Musa Mirzəyevin,
sözləri Hikmət Ziyandır.*

Oynaq

Süd ki-miağ qar i - lə, Çox-lu çox-lu bar i - lə, Qış i - lə,
ba-har i - lə, Ye-ni il gəl - di, Ye-ni il
gəl - di! Ne - çə nü - bar i - lə Ye-ni il gəl - di. di.

BİR QUŞ DÜŞDÜ HAVADAN (Azərbaycan xalq mahnısı)

Andante M. M. ♩ = 60

Not yazısı Üzeyir Hacıbəylinindir.

Xor

Bir quş düş-dü ha - va - dan, qon - du
si - nə - min üs - tə. Ver-di sa-lam a - na - dan, ağ-zın -
- da, ka - ğız üs - tə. Ver - di sa - lam a - na -
- dan, ağ - zın - da, ka - ğız üs - tə. De - dim,
qu - şum, di uç get, mən - dən o - na sa - lam et. de -
et, oy - na - ma - ğa yox - dur vaxt dər - s - lə -
- rim - dir çox - çox sərt. Oy - na - ma - ğa yox - dur
vaxt dər - s - lə - rim - dir çox - çox sərt.

MAVRİQİ (Özbək xalq rəqsi)

Sən

BAYATI-ŞİRAZ (Bərdəşt)

Tələsmədən

RE MİNOR TOKKATA VƏ FUQA

Musiqisi İohann Sebastyan Baxındır.

Adagio

ff

molto pesante e tenuto *ten.* **Prestissimo** *distinto*

f non troppo *ten.* *f*

Red. *ten.*

BULAQ

Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Mirmehdi Seyidzadəninindir.

Oynaq

Dur-na göz - lü sə-rin bu - laq, Məs-kə-nin - dir

züm- rüd yay - laq. Ma-ral i - çir, ay a-man, su-la - rın - dan,

Köl-gə sa - lır, ay bu-laq, sə-nə qo - vaq. Sə-rin bu-laq, sə-rin bu -

laq, Gə-lə - cə-yəm sə-nə qo - naq. naq.

BİZİM DİYAR

*Musiqisi D.B.Kabalevskinin,
sözləri A.Prişelelsin,
tərcüməsi Ə.Ağayevindir.*

Moderato

çi - nar - lar qa - tar - qa - tar - dır, Tor - pa - ğın - da, ey Və -
tən. Ü - rək - lə - rin se - vin - ci - sən, Har - da var be - lə mäs -
kən Də - niz bir yan, bir yan dağ - dır, Çox - lu - dur me - şə - lə -
rin Gü - nəş - li - dir sə - hə - rin

ALBALI

(Yapon xalq mahnısı)

Moderato

Not yazısı D.B.Kabalevskinindir.

YAPON XALQ MAHNISI MÖVZUSUNDA VARIASIYALAR

Moderato

Musiqisi D.B.Kabalevskinindir.

ŞƏHRİZAD

Musiqisi N.Rimski-Korsakovundur.

Bir az cəld

Piano,

Piano

SARIBÜLBÜL

(Azərbaycan xalq mahnısı)

Moderato

Və-tən ba - ğı al əl - van - dır, — Yol üs - tün - də sa - rı bül - bül.

Ö-mür sür - mə - li döv - ran - dır, Sə-sin gəl - sin

ba - rı bül - bül. Ö-mür sür - mə - li döv - ran - dır, Sə-sin gəl - sin

ba - rı bül - bül, Ba - rı bül - bül, Ba - rı bül - bül. Fine De caro al Fine

«ARAQON XOTASI» ƏSƏRİNDƏN MELODİYA

Musiqisi Mixail Qlinkanıdır.

Allegro moderato

TORAĞAY

Musiqisi Mixail Qlinkanıdır.

Moderato

QAÇAQ NƏBİ

Moderato

Boz at, sə-ni sə-r töv-lə-də bağ-la-ram, And i-çi-rəm,
sə-nə məx-mər çul-la-ram, ay Bo-zat, çul-la-ram.
Boz at, mə-ni bu də-va-dan qur-tar-san, Qı-zıl-dan, gü-
müş-dən sə-ni nal-la-ram, ay Boz-at, nal-la-ram.
Qoy mə-nə de-sin-lər: ay na-dan Nə-bi, Di-va-nı ye-
-rin-dən oy-na-dan Nə-bi, ay ba-lam, can Nə-bi.

VYANA MEŞƏSİNİN NAĞILLARI

Musiqisi İohann Ştrausundur.

Vals tempində

«YEDDİ GÖZƏL» BALETİNDƏN «VALS»

Musiqisi Qara Qarayevindir.

Tempo di valse

ABŞERON

Musiqisi Telman Hacıyevin,
sözləri Nəbi Xəzrinindir.

Moderato

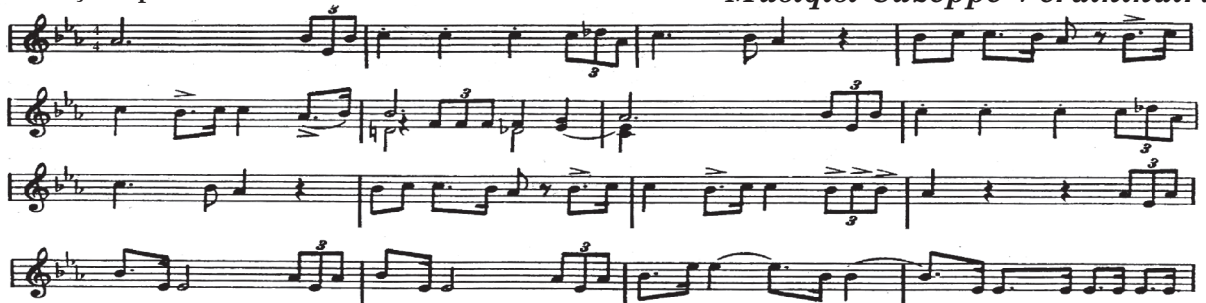
A - lar sə - ni qoy - nu - na Meh - ri -
 ban Xə - zər, İn - ci ta - xar
 boy - nu - na na - rın lə - pə - lər
 Bağ - la - rın cən - nət - tə - ki çi - çək -
 - çi - çək - dir, Bu - ruq - lar si -

«AIDA» OPERASINDAN «MARŞ»

Marş tempində

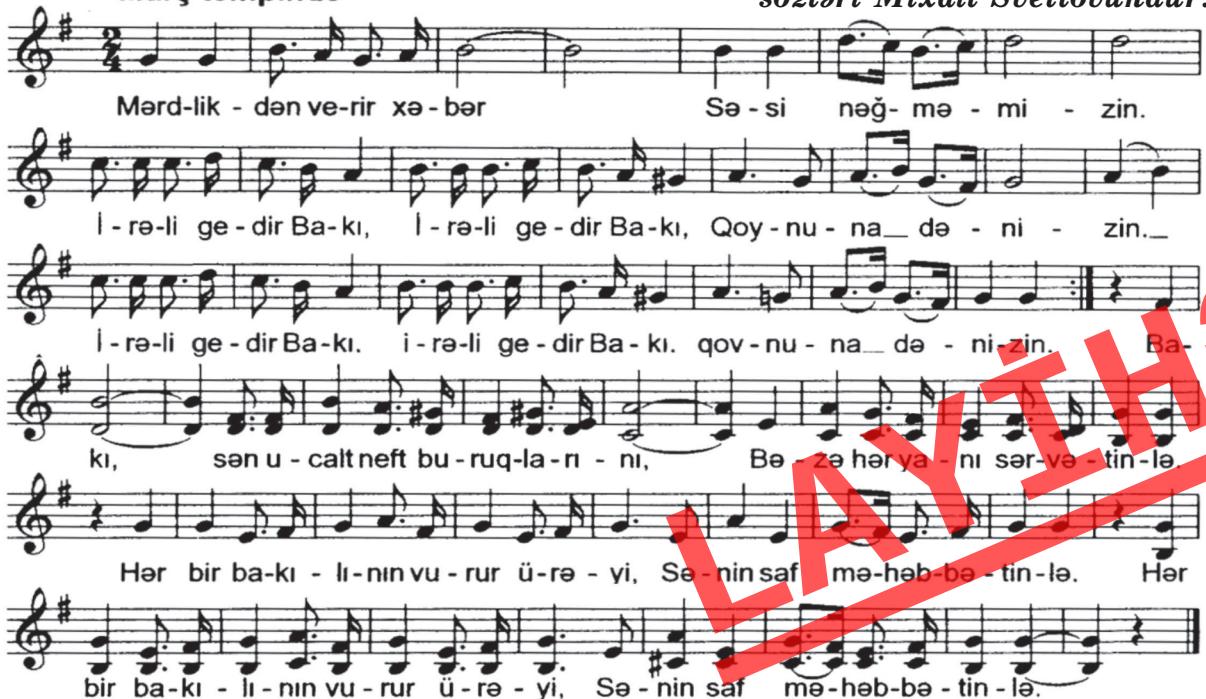
Musiqisi Cüzeppe Verdinindir.

DƏNİZ NEFTÇİLƏRİNİN MAHNISI

Marş tempində

Musiqisi Qara Qarayevin,
sözləri Mixail Svetlovundur.

**«İLDIRIMLI YOLLARLA» BALETİNDƏN
«QARALAR RƏQSI»**

Allegro moderato

Musiqisi Qara Qarayevindir.

**«ŞELKUNÇİK» BALETİNDƏN
«İSPAN RƏQSI»**

Musiqisi Pyotr Çaykovskinindir.

Allegro brillante

«YEDDİ GÖZƏL» BALETİNDƏN ÇİN RƏQSI

Musiqisi Qara Qarayevindir.

Allegro moderato (♩ = 126)

NOVRUZGÜLÜ (Azərbaycan xalq rəqsi)

Allegretto $\text{♩} = 112$

BAYRAM AXŞAMLARINDA

*Musiqisi Ramiz Mirişlinin,
sözləri Fikrət Qocanıdır.*

Allegro moderato

Yol-lar əl van bo-ya-nar, göz-lə-rə se -
ev-lər-də ar - zu ya-nar,

vinc qo-nar bay-ram ax-şam - la - rın-da. Nəğ-mə o-lur dal - ğa-lar,
qış dö-nüb o - lar ba-har,

Nəğ-mə o-lur dal - ğa-lar, qış dö-nüb o -
lar ba - har, hey! Göy-dən mə- həb -

bət ya - ğar bay - ram ax - şam - la - rın - da.

NƏLBƏKİ (Azərbaycan xalq rəqsi)

Allegretto

mf

Fine *f*

GÖZƏL QUBA

*Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Mirmehdi Seyidzadəninidir.*

Tələsmədən

Bir ya-nın Şah da-ğı bir ya-nın Xə-
-zər Mey- və- li bağ- la- rın
or - ma - na bən - zər - zər
sə - hər şə - fəq - lə - ri hüs - nü - nü bə-
- zər sən be- lə de - yil - din
ə - zəl av Qu - ba
nə qə - dər gö - zəl - sən
gö - zəl - sən Qu - ba

40-cı SİMFONİYA (SOL MİNOR)

Allegro moderato

Musiqisi V.A.Motsartındır.

KƏNDİMİZ («Ögey ana» filmindən)

Musiqisi Tofiq Quliyevin,
sözləri Zeynal Cabbarzadəninindir.

Allegretto

trm *solo*

Yur - dum yu - vam, ay ə - ziz

kən - di - miz. A - zad, a - bad, ay tə - miz kən - di - miz,

gö - zəl o - lur sən - də yay, qış, ba - har ya - şıl me - şə - li,

öm - rü nə - şə - li, se - vi - rəm sə - ni gö - zəl kən - di - miz.

Qar - lı dağ - la - rım, Bar - lı bağ - la - rım Se - vi -

rəm sə - ni gö - zəl kən - di - miz, kən - di - miz, kən - di -

-miz, kən - di - miz, kən - di - miz

8vb *8vb* *8vb*

QAYTAĞI

Musiqisi Tofiq Quliyevindir.

Allegretto

f *simile*

And. *

ÖLKƏM

*Musiqisi Asaf Zeynallının,
sözləri Cəfər Cəbbarlıdır.*

SƏHƏR NƏĞMƏSİ

*Musiqisi Əşrəf Abbasovun,
sözləri Yusif Əzimzadənin.*

VƏTƏN OĞLU

(Azərbaycan aşığı mahnısı)

**«ARŞIN MAL ALAN» OPERETTASINDAN
«MÜQƏDDİMƏ»DƏN BİR PARÇA**

Allegro non troppo

Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinindir.

ÇƏNLİBEL XORU

Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinindir.

Tempo di marcia

DƏNİZ

*Musiqisi Cahangir Cahangirovun,
sözləri Aslan Aslanovundur.*

Mülayim

NİZAMİ SİMFONİYASINDAN «SKERSO» II HİSSƏDƏN BİR PARÇA

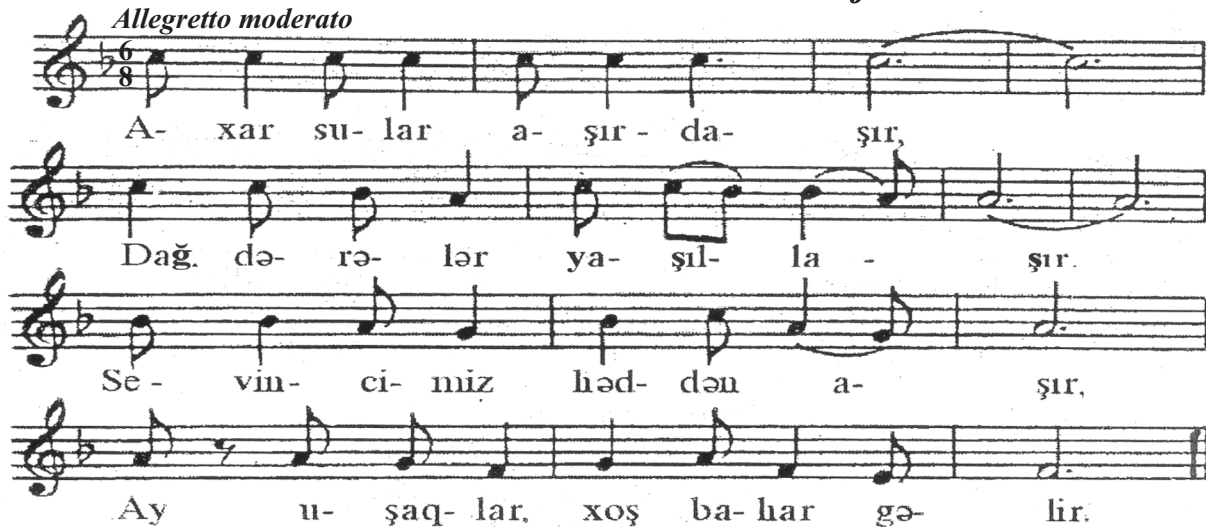
Allegretto giocoso

BAHAR GƏLİR

*Musiqisi Fikrət Əmirovun,
sözləri Zeynal Cəbbərzadəninindir.*

Allegretto moderato

TÜRK QIZLARININ RƏQSİ

Musiqisi Arif Məlikovundur.

Allegro

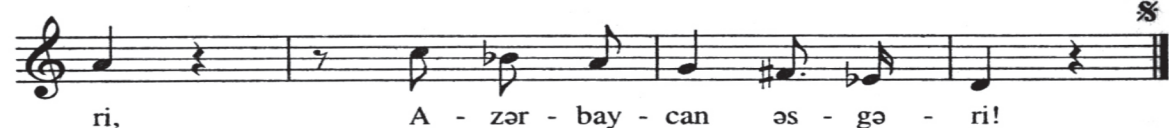
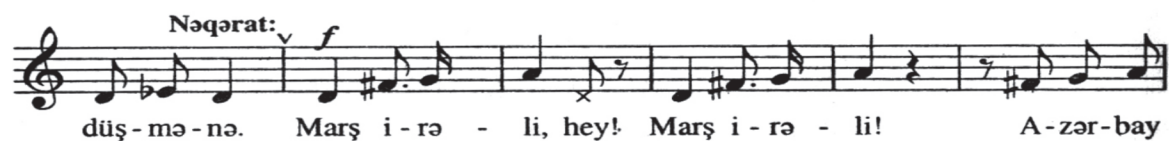
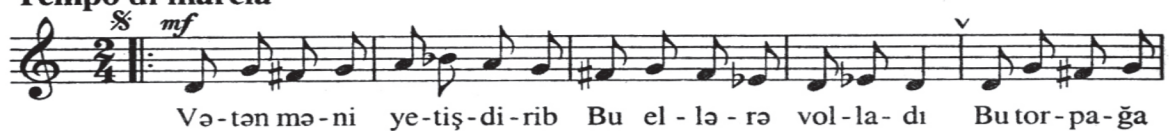

ƏSGƏR MARŞI

*Musiqisi Cavanşir Quliyevin,
sözləri Əli Kaminindir.*

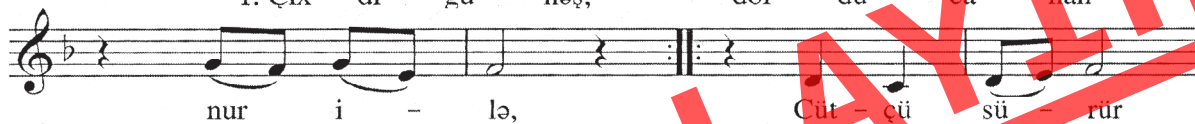
Tempo di marcia

ÇIXDI GÜNƏŞ (Azərbaycan xalq mahnısı)

Not yazısı Üzeyir Hacıbəylinindir.

Andante grave

LAÇIN (Azərbaycan xalq mahnısı)

ŞUR MUĞAMINDAN «SİMAYİ-ŞƏMS»

MUSIQI LÜĞƏTİ

ODA — xor üçün təntənəli musiqi əsəri

ORKESTR — musiqi ifaçılarından ibarət kollektiv. Müxtəlif orkestr növləri vardır: simfonik orkestr, simli alətlər orkestri, nəfəsli orkestr və s.

PARTİTURA — orkestr, ansambl, kvartet, kvintet və s. kollektivlər üçün yazılmış musiqi əsərinin not yazısı

PAUZA — musiqi əsərlərinin ifası zamanı işlədilən fasilə. Hər bir vəznin özünəməxsus pauzası var.

PIANO — italyan sözü olub, «sakit» deməkdir.

PRESTO — italyan sözü olub, «olduqca tez» deməkdir.

REKVIYEM — mətəm xarakterli çoxsəsli xor əsəri

REÇİTATİV — vokal musiqisində deklamasiya

SİMFONİYA — simfonik orkestr üçün bəstələnmiş böyükhəcmli musiqi əsəri. Əsasən, dörd hissədən ibarət olur.

SKERSO — italyan sözü olub, «zarafat» deməkdir. Cəld, şən musiqi əsəri

SOLİST — musiqi əsərini təklikdə ifa edən şəxs

SONATA — kamera musiqisi janrı

SONATİNA — kiçik sonata

TERSET — üç nəfərdən ibarət musiqi qrupu

TOKKATA — fortepiano, yaxud orqan üçün yazılmış virtuos xarakterli musiqi əsəri

TRİO — italyan sözü olub, «üç» deməkdir. Üç nəfərdən ibarət olan musiqi qrupu

LAYİHƏ

UVERTÜRA – fransız sözü olub, «açmaq» deməkdir. Opera, balet, oratoriya, dram və kinofilmin əvvəlində çalınan musiqi nömrəsi

UNİSON – eyni yüksəklikdə olan notun bir neçə musiqi aləti ilə eyni vaxtda ifa olunması

VALS – XVIII əsrin ikinci yarısında meydana gələn bal rəqsi. Adətən, iki nəfər tərəfindən ifa olunur. Musiqi ölçüsü 3/4-dür. XIX əsrdə Avropada geniş yayılmışdır.

VİVAÇE – italyan sözü olub, «cəld», «tez» deməkdir. Musiqi əsərinin ifasına, tempinə aid termindir.

VİRTUOZ – əla, yüksək texniki imkanlara malik ifaçı

VOKALİZ – səs üçün mətnsiz musiqi nümunəsi

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. Bədəlbəyli F., Rəcəbov O., Abdullazadə G., Hidayətova F. Azərbaycan bəstəkarlarının uşaq mahnıları antologiyası. I–VI cildlər. Bakı, «Mütərcim», 2008–2013.
2. Bədəlbəyli F., Rəcəbov O., Həsənova Ş., Abdullazadə G. Azərbaycan bəstəkarlarının həyat və yaradıcılığı. I cild. Bakı, «Mütərcim», 2012.
3. Bədəlbəyli F., Rəcəbov O., Abdullazadə G. «Azərbaycan xalq rəqsləri». Bakı, «Mütərcim», 2011.
4. Rəcəbov O., Hidayətova F. Ümumtəhsil məktəblərində musiqi tədrisi metodikası. Bakı, «Mütərcim», 2013.
5. Rəcəbov O. I–VIII siniflər üçün «Musiqi» proqramları. Bakı, «Kövşər» nəşriyyatı, 2006.
6. Rəcəbov O. «Azərbaycan xalq musiqisi və müəllim hazırlığı». Bakı, «Mütərcim», 2012.
7. Rəcəbov O., İmanova O. və başqaları. XX əsr Azərbaycan professional musiqi ədəbiyyatı. Bakı, «Şirvannəşr», 2010.
8. Rəcəbov O. və başqaları. Elementar musiqi nəzəriyyəsi. «Çıraq» nəşriyyatı, 2013.
9. Ümumtəhsil məktəblərinin fənn kurikulumları. Bakı, «Şərq-Qərb», 2012.
10. Под редакцией Д.В. Кабалеvского. Программа по «Музыке». Москва. «Просвещение», 1988 г.

LAYIHƏ

BURAXILIŞ MƏLUMATI

MUSIQI 4

Ümumtəhsil məktəblərinin 4-cü sinfi üçün

Musiqi fənni üzrə dərsliyin

METODİK VƏSƏİTİ

Tərtibçi heyət:

Müəlliflər

Oqtay Məmmədağa oğlu Rəcəbov

Nazim Kazım oğlu Kazımov

Yeganə Əsgər qızı Axundova

Redaktor

Sevinc Nuruqızı

Bədii və texniki redaktor

Abdulla Ələkbərov

Dizaynerlər

Aqil Əmrahov, Təhmasib Mehdiyev

Rəssam

Gündüz Ağayev

Korrektor

Ülkər Şahmuradova

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi (qrif nömrəsi: 2019-____)

Müəlliflik hüquqları qorunur. Xüsusi icazə olmadan bu nəşri və yaxud onun hər hansı hissəsini yenidən çap etdirmək, surətini çıxarmaq, elektron informasiya vasitələri ilə yaymaq qanuna ziddir.

Hesab-nəşriyyat həcmi 8,2. Fiziki çap vərəqi 9,0.

Səhifə sayı 80. Formatı 57x82 1/8.

Ofset kağızı. Məktəb qarnituru. Ofset çapı.

Tiraj 8642. Pulsuz. Bakı–2019.

«Aspoliqraf LTD» MMC

Bakı, AZ 1052, F.Xoyski küç., 149

PULSUZ

LAYİHƏ